

Evaluatie 1997-2000

**rapport van een externe evaluatiecommissie
o.l.v. mr. F.J.M. Houben**

RLG 00/4

juli 2000

Raad voor het Landelijk Gebied
Stationsplein 14
3818 LE AMERSFOORT

telefoon 033 461 99 48
telefax 033 461 53 10
E-mail raad.landelijk.gebied@rlg.agro.nl
Internet <http://www.rlg.nl>

Evaluatie 1997-2000

**rapport van een externe evaluatiecommissie
o.l.v. mr. F.J.M. Houben**

juli 2000

voorwoord en verantwoording

aanleiding voor de evaluatie

De Kaderwet Adviescolleges verplicht de Raad voor het Landelijk Gebied (RLG) om zijn functioneren elke vier jaar te evalueren en het evaluatieverslag te zenden naar de ministers van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, alsmede aan de beide kamers der Staten-Generaal.

Deze wettelijke verplichting is de aanleiding voor de eerste evaluatie van de RLG, die als zodanig niet ter discussie staat. Wel kan de evaluatie aanleiding zijn tot aanpassingen in werkpakket, samenstelling, werkwijze of ondersteuning van de raad.

Met instemming van de minister van LNV verzocht de RLG ondergetekende - Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant - om deze evaluatie met een kleine commissie onafhankelijk uit te willen voeren. Het resultaat ligt thans voor in de vorm van dit evaluatierapport.

planning en werkwijze van de evaluatiecommissie

Mede op verzoek van de raad is de planning van de commissie gericht geweest op het afronden van de werkzaamheden vóór de zomer en het aanbieden van het gedrukte evaluatierapport direct ná de zomer aan de minister van LNV. Aldus wordt de minister gelegenheid geboden om zijn conclusies te trekken en om te zetten in concrete voornemens aangaande de wijze van voortzetting van de werkzaamheden van de raad na 1 januari 2001. De benoeming van raadsleden voor een volgende vierjaren-termijn is daar een pregnant aspect van.

De commissie besloot om langs een drietal wegen de relevante informatie aangaande het functioneren van de RLG te verzamelen, te weten door middel van:

1. **een schriftelijke enquête** onder ca. 300 relevante bestuurders, directeuren, voorzitters en hoofden van belangrijke afdelingen of regionale vestigingen (*zie ook bijlagen, deel I*);
2. **een reeks gesprekken** met 20 belangrijke personen/partijen in bestuur, beleid en het veld. Voor het voeren van deze gesprekken heeft de commissie de heer ir. A.J. Korff ingeschakeld. (*zie ook bijlagen, deel II*);
3. **het bevragen van de raad**: het gericht verzamelen van gevraagde gegevens door de secretaris van de raad (*zie ook bijlagen, deel III*), alsmede het voeren van gesprekken met de voorzitter en leden van de raad en met het secretariaat van de raad.

opbouw van het evaluatierapport

De commissie heeft bij zijn evaluatie zes thema's centraal gesteld, welke in het voorliggende rapport in 6 achtereenvolgende hoofdstukken aan de orde komen, te weten: (1) adviestaak en werkprogramma, (2) deskundigheid, onafhankelijkheid en samenstelling van de raad, (3) werkwijze, externe contacten en werkafspraken met LNV, (4) openbaarheid en publiciteit, (5) beschikbare menskracht en middelen, en (6) uitgebrachte adviezen, ontvangst en doorwerking.

De hoofdstukken zijn opgebouwd uit drie vaste onderdelen:

- **informatie** gebaseerd op officiële stukken en gegevens van de raad,
- **evaluatie** gebaseerd op alle geraadpleegde bronnen: gesprekken, enquête en raad,
- **conclusies en aanbevelingen** van de evaluatiecommissie.

De thematische hoofdstukken worden voorafgegaan door het 'samenvattend oordeel' van de commissie over het functioneren van de raad, inclusief de belangrijkste aanbevelingen.

De commissie, juli 2000

mr. F.J.M. Houben, voorzitter.

mw. drs. R. Beckers,

mr.drs. A.J. Modderkolk.

inhoudsopgave

	<i>samenvattend oordeel</i>	9
1	<i>adviestaak en werkprogramma</i>	11
2	<i>deskundigheid, onafhankelijkheid en samenstelling</i>	13
3	<i>werkwijze, externe contacten en werkafspraken met LNV</i>	15
4	<i>openbaarheid en publiciteit</i>	17
5	<i>de beschikbare menskracht en middelen</i>	19
6	<i>uitgebrachte adviezen, ontvangst en doorwerking</i>	21

bijlagen

deel I:	uitkomsten van de schriftelijke enquête	27
deel II:	uitkomsten van de evaluatiegesprekken	39
deel III:	algemene gegevens met betrekking tot de raad	
	1 <i>de Wet op de Raad voor het Landelijk Gebied</i>	45
	2 <i>de Kaderwet Adviescolleges</i>	47
	3 <i>totaaloverzicht werkprogramma's 1997-2000</i>	51
	4 <i>externe contacten</i>	55
	5 <i>werkafspraken met LNV</i>	57
	6 <i>werkzaamheden en samenstelling van het secretariaat</i>	59
	7 <i>overzicht van uitgebrachte adviezen én ontvangen beleidsreacties</i>	61

samenvattend oordeel

positie van de raad. De raad heeft zich een vaste plaats verworven en wordt gekend en gerespecteerd als wat hij voor de wet moet zijn: een onafhankelijk adviescollege dat zich richt op belangrijke ontwikkelingen voor de langere termijn, op het beleidsterrein van LNV en wat daarmee samenhangt. De ophanging van en de aandacht vóór de raad binnen LNV bevestigen deze positie nog onvoldoende en bemoeilijken een integrale ontvangst en doorwerking van adviezen.

adviesonderwerpen/werkprogramma. De behandelde onderwerpen en de daarover uitgebrachte adviezen waren relevant voor het beleid. De feitelijke totstandkoming van het werkprogramma is buiten de direct betrokkenen bij LNV niet (goed) bekend maar men vertrouwt het de raad toe dat er - hoe dan ook - een goed werkprogramma uitkomt. De Tweede Kamer maakt geen gebruik van de mogelijkheid advies te vragen. De provincies zouden wel inbreng willen hebben en die mogelijkheid volgens de commissie - desnoods informeel - ook moeten krijgen.

De aard van de adviesonderwerpen behoeft geen principiële bijstelling. Wel moet het programma blijven meegroeien met de inzichten wat strategisch belangrijk is voor het aandachtsgebied. Daarnaast moet het mogelijk zijn incidenteel over grote actuele kwesties te adviseren en in het algemeen moet worden gewaakt dat ongevraagd te adviseren mogelijk blijft.

samenstelling. De commissie acht de uitgangspunten bij de samenstelling juist, dat wil zeggen: inhoudelijke deskundigheid, maatschappelijke ervaring en achtergrond, evenwichtige man-vrouw verdeling en onafhankelijkheid. Wel meent zij dat daarbinnen enige accenten moeten worden verlegd: minder bestuurlijke en meer inhoudelijke deskundigheid, dat laatste met een extra accent op water en agribusiness. Als visserij een substantieel deel van de adviestaak is of wordt, moet dat ook in de samenstelling tot uiting komen. Overige ontbrekende deskundigheden zouden op ad hoc-basis kunnen worden ingeschakeld.

waardering en gebruik van adviezen. De adviezen worden gewaardeerd en zijn helder en toegankelijk geschreven. Veel organisaties en overheden blijken ze voor het eigen beleid en activiteiten te gebruiken: om zicht te krijgen op ontwikkelingen (73%), als inspiratiebron (57%), voor interne gedachte- en meningsvorming (53%), voor toetsing van het eigen werk (52%) en om ideeën uit over te nemen (46%). De denktank-functie van de raad wordt daarmee bevestigd.

doorwerking in rijksbeleid. De doorwerking van de adviezen in rijks- en met name LNV-beleid lijkt beperkt en is op zijn minst weinig herkenbaar. Bij andere departementen lijkt men soms meer belangstelling voor de adviezen te hebben. Hoewel de adviezen de langere termijn betreffen en volledige doorwerking op de korte termijn dus niet mogelijk is, meent de commissie toch dat de raad te onzichtbaar is waar het de doorwerking in het rijksbeleid aangaat. Waar het verband met de adviezen van de raad gelegd kan en moet worden, gebeurt dat te weinig.

conclusie. De adviezen zijn vrij algemeen bekend en worden goed, relevant en bruikbaar gevonden, maar niettemin werken ze onvoldoende en te weinig zichtbaar door in het rijksbeleid. Klaarblijkelijk worden de adviezen niet altijd ingebracht in die situaties, groepen en overlegverbanden waar het rijksbeleid gestalte krijgt. Hoe dit komt en hoe het kan worden verbeterd wordt niet geheel duidelijk maar losse signalen geven een mogelijke indicatie.

De commissie concludeert dat er zowel voor de raad als voor LNV een opdracht ligt:

- *de opdracht voor de raad* is om zijn huidige denktank-functie te handhaven en zich daarnaast een zodanige positie te verwerven dat zijn adviezen ook in het rijksbeleid (meer) worden gebruikt en genoemd waar dat opportuun is. Daarbij kan intensivering van de communicatie en PR een belangrijke rol spelen, alsmede aanscherping van de adviezen en een meer assertieve opstelling van de raad in het algemeen.
- *de opdracht voor LNV* is om de doorwerking beter te organiseren. Daarbij kunnen ambtelijke 'vertaal-groepen' een centrale rol spelen. Die kunnen per verschenen groot

advies de concrete mogelijkheden voor beleid en onderzoek uitwerken (accent op 'wat er kan' niet op 'wat er minimaal moet') en daarover rapporteren aan de bewindslieden. Zo wordt een stevig fundament gelegd voor zowel de doorwerking als de beleidsreactie.

1 adviestaak en werkprogramma

INFORMATIE

adviesopdracht Raad voor het Landelijk Gebied (RLG) en richtlijnen Kaderwet

In de Wet op de Raad voor het Landelijk Gebied, [bijlage III-1](#) staat als taak voor de raad: 'de regering en de beide kamers der Staten Generaal te adviseren over strategische beleidsvraagstukken ten aanzien van de functies landbouw, natuur, bos en landschap, openluchtrecreatie en visserij van het landelijk gebied, alsmede strategische vraagstukken die verband houden met dan wel van invloed zijn op die functies, al dan niet in onderlinge samenhang.'

De raad valt onder het regime van de Kaderwet Adviescolleges. Deze geeft algemene regels voor de opzet en het functioneren van adviesraden. De werkwijze van adviesraden kan iets verschillen, maar de hoofdzaken liggen vast. In [bijlage III-2](#) is de Kaderwet weergegeven. Kernwoorden zijn: vraaggestuurd, beleidsvoorbereidend, integraal, toekomstgericht en onafhankelijk.

jaarlijkse werkprogramma's als basis voor de werkzaamheden

Het jaarlijkse werkprogramma dat de minister - en in laatste instantie de ministerraad - vaststelt vormt de basis voor het advieswerk van de raad. In 1997 werd als start een tweejarig werkprogramma voor 1997 en 1998 vastgesteld. Voor 1999 en 2000 werden - conform de richtlijnen van de Kaderwet - afzonderlijke werkprogramma's opgesteld. Een totaaloverzicht van de werkprogramma's voor de periode 1997-2000 is opgenomen als [bijlage III-3](#).

De beoogde c.q. voorgeschreven wijze van totstandkoming van het werkprogramma is:

1. In het begin van het jaar stelt LNV een lijstje 'adviesvoornemens' op dat in april aan de raad wordt gezonden met het verzoek op die basis een concept werkprogramma op te stellen.
2. De raad bespreekt in mei de LNV-voornemens en eventuele aanvullende onderwerpen, en stelt een concept werkprogramma op dat per omgaande aan de minister wordt gezonden.
3. De minister overlegt in juni met de raad en stelt het programma vast, al of niet gewijzigd.
4. De minister van LNV zendt het werkprogramma naar de Ministerraad, ter bespreking en definitieve vaststelling vóór het zomerreces.
5. De minister stuurt het definitieve werkprogramma met de begrotingsstukken naar de Tweede Kamer, waar het bij de begrotingsbehandeling besproken en geamendeerd kan worden.

De programmering is in ontwikkeling. De voorgeschreven termijnen worden beter benaderd. Inhoudelijk is een verschuiving te zien naar minder, grotere onderwerpen die (meer) de kerngebieden van het LNV-beleid raken. Ook groeit de vraag naar interim adviezen en korte andere adviezen tussendoor, in beide gevallen samenhangend met lopende beleidsinitiatieven bij LNV.

integrale werkwijze van de raad

De raad heeft de adviesonderwerpen van meet af aan integraal benaderd, dat wil zeggen over en door de sectoren heen, waar nodig functiedoorbrekend en met oog voor de verschillende bestuursniveaus - ook internationaal - en de andere actoren in het landelijk gebied.

EVALUATIE

bekendheid van de raad en zijn adviestaak

Men kent de raad goed en heeft een vrij correct beeld van zijn adviestaken. De wettelijke taak om over de hoofdlijnen van het beleid op de langere termijn te adviseren, wordt door 97 % van de respondenten van de schriftelijke enquête (h)erkend. Het verwante 'verkennen/zichtbaar maken van ontwikkelingen' scoort 82% en 'adviseren over voorgenomen beleid' 74%.

De naam 'landelijk gebied' wekt bij sommigen nog wel een verkeerde verwachting. Zo is niet zonder meer duidelijk dat visserij ook tot het aandachtsgebied van de raad gerekend moet worden, hetgeen mede de beperkte contacten met die sector kan verklaren.

relevantie van de adviesonderwerpen en de aansluiting op beleid

Er blijkt brede overeenstemming over te bestaan dat de adviesonderwerpen in de achtereenvolgende werkprogramma's - en de in dat kader uitgebrachte adviezen - relevant waren voor het beleid. Ook hadden ze het door de wetgever beoogde strategische en lange termijn-karakter. In afwijking van de algemene opinie wordt echter bij LNV (ook) vernomen dat ze te weinig aansloten bij de beleidsbehoefte, mede door een onvoldoende voorbereiding van het werkprogramma.

andere/nieuwe accenten in het werkprogramma

Er bestaat brede overeenstemming over het feit dat de huidige (en wettelijke) nadruk op brede samenhangen en de langere termijn gehandhaafd moet blijven. Bij de handhaving van deze lijn van advisering wordt aangetekend dat 'goede adviezen op een hoog abstractieniveau vragen om problemen'. Met andere woorden dat zij moeilijk 'vanzelf' goed zullen doorwerken.

Een deel van de ondervraagden zou een 'bijmenging' van korte, meer op de actualiteit gerichte adviezen op prijs stellen, mede om de lange termijn-visies te toetsen en ze een gezicht te geven. Van de schriftelijk geënquêteerden zou rond 48 % dat graag zien. Maar anderen raden dat af. Deze advisering zou in ieder geval moeten wortelen in de strategische adviezen. Die zouden zo kunnen worden verduidelijkt aan actuele situaties en over het voetlicht worden gebracht.

Uitgaande van de bestaande hoofdlijn zijn er diverse wensen voor inhoudelijke accenten in toekomstige werkprogramma's en adviezen: praktijkvertaling en implementatie, aandacht voor de regio, stad-landrelatie, soortenbeleid, productielandbouw, procesmanagement, sociaal-culturele ontwikkelingen, Deltametropool, water, houtteelt/voorziening, een nieuw omgevingsbeheer, de teruglopende natuurkwaliteit, visserij na 2002, infrastructurele werken in de Noordzee, etc. Rond de sociaal-culturele aspecten bestaan grote verschillen van inzicht: sommigen vinden dat de raad daaraan al veel aandacht besteedt, anderen zien er een noodzakelijke nieuwe uitdaging.

het proces van programmering

De voorbereiding van het werkprogramma was steeds te laat maar er is een verbetering ingezet. Bij de voorbereiding is er geen vroegtijdig contact met andere departementen over het programma van hun raden. De Tweede Kamer maakt geen gebruik van de mogelijkheid om inbreng te hebben en vraagt evenmin tussentijds om advies. Anderen zouden dat wel willen maar kunnen het niet, bijvoorbeeld provincies.

De gang van zaken rond het werkprogramma is - buiten de direct betrokkenen bij LNV - slechts gedeeltelijk bekend. Het wordt als gesloten ervaren. Veelal realiseert men zich wel dat de bewindslieden en het departement van LNV daarbij een belangrijke rol hebben, maar verder speelt het zich buiten hun gezichtsveld af. De adviesonderwerpen die de raad heeft opgepakt acht men echter relevant en bij de meesten is er dan ook niet de drang tot een nadere bemoeienis. Men vertrouwt het de raad toe om op enigerlei wijze met LNV tot een goed programma te komen. Bij LNV zou nu een structurele verbetering in de procesgang zijn doorgevoerd waardoor directe betrokkenheid op het hoogste niveau bij de programmering is verzekerd.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. De commissie meent dat het beeld van de raad en zijn adviestaak geen grote bijstelling behoeft, met de aantekening dat de naam bij sommigen misverstanden kan oproepen over wat wel en niet tot het werkgebied behoort. Op dat punt is aanvullende communicatie nodig.
2. De commissie meent dat de lijn in de werkprogramma's de juiste is. Strategische advisering voor de langere termijn is en blijft de 'core-business' en ook de integrale benadering moet worden gehandhaafd, al geeft dat ontvangstproblemen. Wel moet de programmering zich inhoudelijk blijven ontwikkelen en vernieuwen en steeds ook economische en sociaal-culturele aspecten omvatten, met extra aandacht voor de internationale aspecten.

3. De commissie vindt dat het de raad incidenteel - naast het uitbrengen van strategische lange termijn adviezen - moet kunnen adviseren over grote actuele kwesties. Daar moet echter niet de nadruk op komen te liggen. Er moet echter hoe dan ook vrijheid én ruimte zijn voor ongevraagde adviezen.
4. De commissie meent dat vroegtijdige consultatie van andere departementen (door LNV) en provincies/IPO (door de RLG) kan leiden tot een bredere basis voor het werkprogramma.

2 deskundigheid, onafhankelijkheid en samenstelling

INFORMATIE

gehanteerde uitgangspunten bij de samenstelling

De Raad voor het Landelijk Gebied bestaat uit het maximale aantal leden dat de Kaderwet Adviescolleges toestaat: 14 leden en een voorzitter, hetgeen ook in de Instellingswet is vastgelegd. De leden van de raad zijn - conform de richtlijnen van de wet - onafhankelijk en benoemd op basis van hun deskundigheid op het werkterrein waarvoor de raad is ingesteld, alsmede hun maatschappelijke kennis en ervaring. Tevens moet een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in de raad worden nagestreefd. Deze algemene richtlijnen van de Kaderwet zijn ten behoeve van de Raad voor het Landelijk Gebied als volgt nader geconcretiseerd:

1. Er is een groot belang toegekend aan INHOUDELIJKE DESKUNDIGHEID met betrekking tot landbouw, natuurbeheer, openluchtrecreatie, water, milieu, sociaal-economische en bestuurlijk-juridische vraagstukken, hetgeen daarom als criterium voor selectie en spreiding van de leden is gebruikt.
2. Er is naast deze vakdeskundigheid ook veel belang gehecht aan MAATSCHAPPELIJKE ERVARING EN ACHTERGROND, op grond waarvan een evenwichtige spreiding van de leden is nagestreefd over onderzoek en wetenschap, openbaar bestuur, maatschappelijke organisaties.
3. Er is ook veel belang gehecht aan de MAN-VROUW VERDELING, op grond waarvan een zo evenwichtig mogelijke verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen is nagestreefd.
4. Er is tenslotte ook veel belang gehecht aan de ONAFHANKELIJKHEID van de leden.

samenstelling in de periode 1997-2000

De samenstelling van de raad was in de periode 1997-2000 vrij stabiel. Van de leden die per 1-1-1997 werden benoemd vertrok er tussentijds slechts één - de heer van Wijmen - en wel in verband met het aanvaarden van het lidmaatschap van de Tweede Kamer.

De samenstelling was in de periode 1997-2000 als volgt:

- ***Prof. H.J.L. Vonhoff (voorzitter)***, voorheen Commissaris der Koningin en thans onder meer voorzitter van de Hoge Veluwe en bijzonder hoogleraar aan de Erasmusuniversiteit;
- ***Prof.dr. Th.A.M. Beckers***, hoogleraar Vrijtijdswetenschappen KUB, tevens directeur Globus/Telos;
- ***Mw. drs. H.L. Blok***, oud-gedeputeerde in Zuid-Holland, thans burgemeester van Brummen
- ***Mw. dr. H.M. de Boois***, oud-lid Tweede Kamer en voorzitter Zuiveringsschap Amstel en Gooiland, thans onder meer voorzitter van Vogelbescherming Nederland
- ***Prof.dr. G.J. Berger***, hoogleraar Historische Geografie aan de Universiteit van Amsterdam
- ***Mw. mr. F.G. van Diepen-Oost (vice voorzitter m.i.v.mei 2000)***, oud-gedeputeerde in Noord-Holland
- ***Ir. J.T.G.M. Koolen***, voorzitter Limburgse Land- en Tuinbouw Bond
- ***B.J. Krouwel***, bankier; hoofd stafgroep Duurzame Ontwikkelingen van Rabobank Nederland (vanaf november 1998; opvolger van mr. P.C.E. van Wijmen, advocaat te Breda
- ***Mw.mr.H.C.ter Kuile-van der Hoeven***, voorzitter Brabants Particulier Grondbezit, landgoedbeheerder
- ***Mw. G.W. van Montfrans-Hartman***, oud-burgemeester, thans partner BCG
- ***J. van Noord (vice-voorzitter tot april 2000)***, overleden op 9 april 2000
- ***P. Nijhoff***, tot september '99 directeur van de Stichting Natuur en Milieu
- ***Prof.dr.J.D. van der Ploeg***, hoogleraar Rurale Sociologie Landbouwuniversiteit Wageningen
- ***Mw. mr. W.M.C. de Vrey-Vringer***, burgemeester van Goirle
- ***Prof.dr. W.J. Wolff***, hoogleraar Mariene Biologie aan de Rijksuniversiteit van Groningen.

Met het oog op het onafhankelijk functioneren van de raad ontbreken daarin belangenbehartigers en zijn er evenmin vaste ambtelijke vertegenwoordigers of adviseurs. Wel kan de raad niet-raadsleden op ad hoc-basis voor vergaderingen uitnodigen indien hij zulks voor

de behandeling van bepaalde onderwerpen gewenst acht. Deze mogelijkheid is beperkt gebruikt.

EVALUATIE

onafhankelijkheid van de raad

Er is brede overeenstemming over het feit dat de raad zich onafhankelijk opstelt en manifesteert, ook al heeft de minister via het werkprogramma een nadrukkelijke invloed. Dat is overigens niet bij iedereen bekend. Het wordt de raad toevertrouwd dat hij de voorgelegde adviesonderwerpen naar eigen inzicht van de juiste accenten voorziet en dat adviezen zonder ongewenste inmenging tot stand komen. Ook de onafhankelijkheid van de raad en zijn leden ten opzichte van organisaties wordt algemeen erkend.

deskundigheid en evenwichtigheid in de samenstelling van de raad

De samenstelling van de raad wordt - mede op grond van de geproduceerde adviezen - over het algemeen als evenwichtig beschouwd. Men vindt wel dat er sprake is van enig 'bestuurlijk overgewicht'. In enkele kanttekeningen wordt de samenstelling echter ook 'traditioneel' of 'té evenwichtig' genoemd. Daarin zou de hand van, dan wel de situatie bij LNV herkenbaar zijn. Anderzijds wordt vanuit de betreffende sector aangegeven dat de deskundigheid op visserijgebied te weinig zichtbaar is in de samenstelling van de raad.

De samenstelling vindt men passen bij het type adviezen en het gekozen abstractieniveau. Op specifieke sectorale adviezen - die men overigens niet voorstelt - acht men de deskundigheid in de raad niet afgestemd, tenzij men specialistische commissies zou instellen.

andere accenten in de samenstelling

De belangrijkste suggestie is om het bestuurlijk overgewicht terug te dringen en enige nieuwe, van buiten de sfeer van het landelijk gebied afkomstige leden en gezichtspunten in te brengen, bijvoorbeeld met betrekking tot ontwerp, sociaal-culturele aspecten, psychologie, gezondheid, agribusiness, technologie en water. Daarnaast zijn er echter ook diverse suggesties om 'traditionele invalshoeken' in de raad te versterken, variërend van de productielandbouw tot recreatie, bosbouw, landschap, ecologie en met name ook de visserij.

Een algemene eis die men aan raadsleden stelt, is dat men in staat en bereid moet zijn over de grenzen van het eigen specialisme heen te kijken en dat men over enige visionaire eigenschappen moet beschikken. Maar ook zicht op de praktijk waarin de adviezen uiteindelijk hun vertaling moeten krijgen, wordt wel als voorwaarde genoemd.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. De commissie acht de huidige uitgangspunten bij de samenstelling van de raad - dat wil zeggen: inhoudelijke deskundigheid, maatschappelijke ervaring en achtergrond, evenwichtige man-vrouw verdeling en onafhankelijkheid - in beginsel juist. Wel meent zij dat daarbinnen enige accenten moeten worden verlegd.
2. De commissie stelt voor om binnen de samenstelling van de raad minder nadruk te leggen op de bestuurlijke en meer nadruk op de inhoudelijke deskundigheid. Bij de aanvulling van de raad op het punt van inhoudelijke deskundigheid pleit de commissie voor met name een versterking op de terreinen van water en agribusiness. De deskundigheid op het gebied van de visserij moet in overeenstemming zijn met het gewicht dat daaraan wordt gegeven in de werkprogramma's en adviesaanvragen.
3. De commissie meent dat niet alle relevante deskundigheden in de raad vertegenwoordigd kunnen en behoeven te zijn. Alleen als een aspect een rol speelt bij vrijwel alle discussies en adviesonderwerpen is dat noodzakelijk. In overige gevallen kan de noodzakelijke deskundigheid ook op ad hoc basis worden ingeschakeld.

3 werkwijze, externe contacten en werkafspraken met LNV

INFORMATIE

werkwijze bij voorbereiding en uitbrengen van adviezen

Voor ieder adviesonderwerp stelt de raad een voorbereidingsgroep samen, soms aangevuld met één of meer externe deskundigen. Deze groep 'trekt' - met één of twee secretariaatsmedewerkers - de totstandkoming van het advies. Door agendering en bespreking/vaststelling van startnotitie, tussenrapportages en het concept-advies in de plenaire raad, blijft daar de eindverantwoordelijkheid liggen. Het proces verloopt langs de volgende algemene lijnen:

oriëntatie- fase	INHOUD: inventarisatie relevante inhoudelijke en maatschappelijke ontwikkelingen m.b.t. het onderwerp, scheiding hoofd- en bijzaken en formuleren probleemstelling i.r.t. adviesaanvraag en werkprogramma. Beschrijving project-aanpak en -planning incl. mate/wijze van inschakeling aanvullende deskundigheid. RESULTAAT: een <u>startnotitie</u> , die in de plenaire raad wordt besproken en vastgesteld alvorens aan de uitwerkingsfase te beginnen.
Uitwerking- fase	INHOUD: volgens de lijnen van de vastgestelde startnotitie (inhoud en aanpak) worden de diverse onderdelen en vragen/problemen van het advies-onderwerp uitgewerkt: door gerichte literatuurstudie, gesprekken, bilateraal overleg en eventueel workshops en/of werkbezoeken, waar nodig ook internationaal. Globale verkenning van de aard en mogelijke richting van de conclusies en aanbevelingen. RESULTAAT: minimaal twee <u>tussenrapportages</u> , waarmee naar de raad wordt teruggekoppeld over cruciale aspecten en richtingenkeuzen van het advies.
Concept- fase	INHOUD: Op- en samenstelling van een in grote lijnen compleet concept-advies: nadere selectie en weging van de resultaten van de uitwerkingsfase en het formuleren van de conclusies en aanbevelingen. RESULTAAT: een <u>concept-advies</u> dat in de plenaire raad behandeld en - uiteindelijk - vastgesteld. Vaststelling kan (m.i.v. wijzigingen en aanvullingen) reeds aan de hand van een eerste concept plaatsvinden, maar kan ook de opstelling en behandeling van een tweede concept vergen.
Afrondings- fase	INHOUD: Conform de aanwijzingen van de raad bijstellen en definitief vorm en inhoud geven van het advies, desgevraagd met schriftelijke terugkoppeling naar de raad. Voorts eindredactie tekst, opstellen van samenvattend advies, voorwoord en bijlagen, alsook het verzorgen van tabellen, kaarten etc. Toezicht op vormgeving, drukklaar maken en drukken van advies. RESULTAAT: een <u>vastgesteld en gedrukt advies</u> en een separate Engelse samenvatting.
Presentatie/ nazorgfase	INHOUD: Bekendmaken, nader toelichten en bij specifieke groepen onder de aandacht brengen van het advies: door persbericht, website, presentatie/thema-bijeenkomst, tijdschrift-artikelen, voordrachten, e.d. RESULTAAT: de minimaal noodzakelijke <u>bekendheid en doorwerking</u> van het advies.

externe contacten

Externe contacten zijn essentieel, zowel voor adviezen als voor de algemene voeding en positionering van de raad. Een overzicht is opgenomen als bijlage III-4. Een korte indicatie:

(1) *externe contacten in de oriëntatie- en uitwerkingsfase van de adviesvoorbereiding*

informatieve contacten zoals gesprekken, interviewronde, werkbezoek, discussiebijeenkomst of het opnemen van externe deskundigen in de voorbereidingsgroep.

(2) *externe contacten in de presentatie- en nazorgfase van de adviesvoorbereiding*

In bijzondere gevallen organiseert de raad presentaties of andere bijeenkomsten rond of naar aanleiding van een uitgebracht advies. Maar vaker levert de raad - desgevraagd en selectief - actieve bijdragen aan bijeenkomsten en symposia van anderen.

(3) *externe contacten van meer algemene aard en belang*

Voor de algemene voeding en positionering van de raad wordt bilateraal overlegd, worden organisaties en bijeenkomsten bezocht en wordt deelgenomen aan (enkele) overlegverbanden.

(4) *contacten met andere adviescolleges*

Met de adviesraden voor VROM en V&W wordt structureel en met andere incidenteel, op onderwerpbasis overlegd. Er is een voorzittersoverleg en een kwartaaloverleg van secretarissen.

aandacht voor Europa

Ook buitenlandse, met name Europese contacten worden van cruciaal belang geacht (EC, EP, EEA, landbouwraden e.a.) en mede daarom verschijnt van elk advies ook een verkorte Engelstalige versie en worden incidenteel voordrachten in het buitenland gehouden of conferenties bijgewoond. Bovendien participeert de raad actief in een Europees uitwisselings- en samenwerkingsverband van adviesraden rond natuur, milieu en aanverwant beleid (de EEAC).

contacten en werkafspraken met LNV

De raad is binnen LNV ondergebracht bij de beleidsdirectie GRR: voor coördinatie van programmering en beleidsreacties, en voor materiële en personele zaken. In juli 1999 werden nadere werkafspraken gemaakt met de Bestuursraad, zie [bijlage III-5](#). De belangrijkste zijn:

- de aard en het aantal adviesproducten dat jaarlijks van de raad gevraagd en verwacht mag worden: 3 grote of 4 à 5 kleinere + vrije ruimte voor ongevroegde en (gevraagde) tussentijdse adviezen;
- precisering van de verplichtingen Kaderwet over en weer;
- regie Bestuursraad en een meer gezamenlijke en strategische aanpak bij de programmering;
- contact LNV-RLG in de oriëntatie- en uitwerkingsfase, tijdige adviesaanvraag en informatie;
- toelichting RLG aan LNV in concept-fase van een vast te stellen advies (i.v.m. 'landing')
- meer duidelijkheid over de verwachtingen van de raad in de presentatie- en nazorgfase én een meer actieve discussie en doorwerking bij LNV, met een mogelijkheid voor nadere vragen aan de raad.

EVALUATIE

de werkwijze van de raad en externe contacten

De werkwijze van de raad wordt in grote lijnen ondersteund. Men vindt de raad over het algemeen toegankelijk en extern gericht. Er is grote bereidheid om informatie en/of medewerking te verlenen aan het werk van de raad en men ziet op dat punt mogelijkheden voor verbetering. Sommige organisaties zouden ook meer structurele contacten met de raad willen onderhouden.

organisatie en werkafspraken met LNV

De onderbrenging van de raad bij een beleidsdirectie binnen LNV roept vragen op: of dat niet leidt tot knelpunten bij het voeren van een algemene LNV-strategie en vooral of daarmee - naar binnen en naar buiten toe - de breedte van de raad wel voldoende wordt benadrukt. De werkafspraken met LNV lijken als zodanig adequaat maar de uitvoering is nog een punt van aandacht.

samenwerking met andere adviescolleges

Er bestaat bij de ondervraagden brede steun voor de huidige situatie met onderscheiden adviescolleges per departement. Vastgesteld wordt dat zee (buiten kustwateren) nergens aan bod komt, leidend tot de vraag of daarvoor een aparte adviesraad (eventueel voor alle 'natte' onderwerpen?) zou moeten zijn. Verdere samenvoeging van de bestaande raden acht men niet 'behopbaar' en men vindt de huidige situatie in het belang van de discussie, de eigen verantwoordelijkheid van de ministers en het primaat van de politiek bij het maken van de definitieve keuzen. De meeste ondervraagden hebben - behalve programma-afstemming - weinig behoefte aan intensieve samenwerking tussen adviescolleges. Sommigen hechten daar echter wel aan.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. De commissie stelt vast dat de werkwijze bij de adviesvoorbereiding voldoet en geen principiële wijziging behoeft, maar de aangeboden informatie kan soms nog beter worden gebruikt. Zij wijst met name op de wenselijkheid met de provincies contact te onderhouden, ook omdat daar thans veel beleid voor het landelijk gebied wordt ontwikkeld en uitgevoerd.

2. De commissie meent dat de werkafspraken met LNV adequaat zijn. De uitvoering kan beter, met name de bekendmaking en doorwerking binnen het departement. Het contact met LNV bij de adviesvoorbereiding moet niet beperkt blijven tot de aangewezen contactpersoon.
3. De commissie wijst erop dat integrale adviezen een integrale ontvangst en doorwerking vergen en suggereert een meer centrale ophanging van de raad binnen LNV. Dat is ook van belang voor de strategie van LNV zelf, de doorwerking, de status en perceptie van de raad binnen en buiten LNV en de vergelijkbaarheid met andere departementen.
4. De commissie stelt vast dat samenwerking tussen adviesraden - waar dat nodig is - wordt belemmerd door het vraagstuk van de eindverantwoordelijkheid. Zij suggereert een praktische samenwerkingsvorm te beproeven: het incidenteel over en weer 'uitlenen' van leden.

4 openbaarheid en publiciteit

INFORMATIE

voorbereiding en openbaarmaking van de adviezen

De procedure, het tijdschema en de betrokkenheid van raadsleden en medewerkers bij de voorbereiding van adviezen zijn openbaar via de website van de raad, evenals de voortgang en de agenda's van de achtereenvolgende raadsvergaderingen. De besprekingen, intern en met derden, zijn besloten evenals de plenaire vergaderingen van de raad, met name om zo steeds een vrije gedachtewisseling te bewerkstelligen.

Een afgerond en gedrukt advies wordt officieel aangeboden aan de betreffende bewindslieden, meestal die van LNV. Dat kan schriftelijk gebeuren of in het openbaar tijdens een daarvoor belegde bijeenkomst. Indien een advies ook andere bewindslieden aangaat, krijgen zij eveneens een exemplaar aangeboden. Conform de voorschriften van de Kaderwet worden adviezen eveneens gestuurd aan de voorzitters van de beide Kamers der Staten Generaal. Tegelijk wordt het advies openbaar gemaakt door middel van een persbericht en door integrale publicatie op de website (www.rlg.nl) van de raad.

drukwerk en benadering van media: sober en terughoudend

De gedrukte adviezen hebben een herkenbare, maar 'sobere' opzet, ook in verband met het beperkte budget. Slechts één keer werden kleurenillustraties gebruikt, toen dat functioneel was. Altijd wordt voorzien in een samenvatting die het gehele advies overzichtelijk weergeeft.

De berichtgeving naar de media hangt af van het onderwerp en of er nieuwswaarde aan verbonden is. Gezien de adviesopdracht is dat niet altijd het geval, dat wil zeggen: niet voor het brede publiek. Wel worden altijd de relevante tijdschriften actief benaderd. De toon en inhoud van de adviezen wordt niet bewust afgestemd op de brede publieksmedia. De raad schakelt geen mediabureaus of adviseurs in en beschikt evenmin over een eigen voorlichter. Eén en ander zou financieel overigens ook niet haalbaar zijn.

verdere bekendmaking en verspreiding van adviezen

Na de formele aanbieding en publicatie van een advies, worden ook exemplaren verzonden aan instanties en personen die rond het betreffende onderwerp een belangrijke rol spelen of zouden kunnen spelen. Deze groep wisselt met het onderwerp: minimaal enkele honderden adressen per advies en veel meer als het ook aan alle gemeenten wordt gestuurd.

Via de *website* zijn de adviezen beschikbaar voor alle geïnteresseerden en men kan ze desgewenst 'downloaden'. Bovendien worden gedrukte exemplaren op verzoek toegezonden aan diegenen die geïnteresseerd raken via de al dan niet gespecialiseerde media, persoonlijke contacten of voordrachten naar aanleiding van het advies.

publiciteit: een globale, niet volledige indruk

NIEUWSMEDIA

TV-nieuws nationaal (1x RTL4, 1x NOS),
TV-nieuws regionaal (1x), Radio 1 (4x),
Wereldomroep (5x), lokale omroepen
(div.), Volkskrant (2x), NRC (2x), Telegraaf
(1x), Trouw (5x), Trouw: aanleiding én
startartikel voor serie over landelijk gebied,
Agrarisch Dagblad (ca. 15x), Financieel
dagblad (3x), Staatscourant (ca. 15x),
Cobouw (3x), Binnenlands Bestuur (4x),
Frankfurter Allgemeine (1x) en vele
regionale dagbladen (div).

TIJDSCHRIFTEN E.D.

(meestal meer dan één keer)
Bestuurswetenschappen, ROM
magazine, Agora, Rooilijn, Recreatie en
Toerisme, De Landeigenaar, Van
Nature, Oogst, De Boerderij,
Nederlands Bosbouw tijdschrift,
Archeobrief, Visserijnieuws,
Architectuur Lokaal, Landinrichting,
Geografie, H2O, NVVS-blad, Natuur en
Milieu, IJsselmeernieuws, IPO-nieuws,
VNG-blad, diverse partij-organen,
Nieuwsbrieven van vele platforms,
projecten, verenigingen, etc.

CONFERENTIES EN SYMPOSIA

Ca.10 keer
aanleiding voor
derden om
symposium te
organiseren.
Ca. 60-80
inhoudelijk
bijgedragen aan
overige
symposia:
nationaal,
internationaal,
regionaal.

EVALUATIE

openbaarheid

Rond de openbaarheid van het werkproces en de uiteindelijke adviezen van de raad bestaan geen problemen; het werkproces wordt niet als (te) gesloten ervaren.

communicatie en PR

De brede waardering voor de inhoud en de beleidsrelevantie van de adviezen wekt bij velen de hoop en verwachting van een (snelle) doorwerking in het rijksbeleid, die men echter te weinig ziet. Dat wijt men voor een deel aan het (te) weinig nadrukkelijk naar buiten brengen van de adviezen door de raad. De raad zou bovendien te bescheiden en te terughoudend zijn, te vriendelijk en weinig dwingend naar LNV toe. De publiciteit in de grote, algemene media acht de meerderheid van de ondervraagden te beperkt, terwijl men vindt dat tijdschriften en sommige andere communicatiemedia beter worden benut.

Een algemeen gevoel is dat de communicatie en PR meer aandacht behoeven: om meer mensen te bereiken én om 'druk' op de doorwerking te zetten. Dit ondanks dat men de gevaren en beperkingen daarvan onderkent. Andere suggesties zijn onder meer het herhalen van essenties van eerdere adviezen en het gebundeld uitgeven van de samenvattingen. Ook wordt gedacht aan een nieuwsbrief voor een bredere groep van (potentiële) gebruikers en geïnteresseerden die de adviezen thans niet of slechts incidenteel ontvangt: zulks ter bekendmaking van en kennismaking mét de adviezen.

drukwerken

Ook het drukwerk verdient volgens diverse ondervraagden meer aandacht. De inhoud en leesbaarheid van de adviezen wordt goed gevonden maar de 'verpakking' zou smakelijker, in ieder geval minder sober dan tot nog toe moeten zijn. Dat zou de drempel verlagen en de lezerskring vergroten, zeker als er ook nog populaire uitgaven naast de volledige adviezen zouden verschijnen: iets dat gezien de inhoud de moeite waard wordt geacht.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. De commissie vindt dat er structureel meer aandacht moet worden besteed aan verschillende vormen van communicatie en PR, en zij tekent daarbij aan dat dit consequenties heeft voor de formatie van het secretariaat en voor het noodzakelijke budget.
2. De commissie meent dat - mede in het kader van het eerste punt - een aanpassing en uitbreiding van het drukwerk gewenst is. Daarbij doelt zij op de adviezen maar daarnaast óók op andere publicaties die nodig zijn om aandacht vragen voor de adviezen of het werk van de raad in het algemeen.

5 de beschikbare menskracht en middelen

INFORMATIE

Het is de verantwoordelijkheid van LNV om het functioneren van de raad mogelijk maken, onder meer door het beschikbaar stellen van de menskracht en de middelen voor een adequate uitvoering van de werkzaamheden conform de adviesopdracht en de richtlijnen van de kaderwet. Een schets van het werkpakket van de raad en de overige werkafspraken met LNV werd eerder gegeven in hoofdstuk 3 en is meer uitgebreid opgenomen als bijlage III-5.

de inzetbaarheid en betaling van de leden

Bij de instelling van de raad in 1997 is gekozen voor een beperkte tijdsinzet van de leden, ook met het oog op de voorkeur en de feitelijke beschikbaarheid van de kandidaten. De voorzitter en leden zijn alleen beschikbaar voor - door secretariaat voorbereide - besprekingen. De leden ontvangen daarvoor per keer f. 420,- vacatiegeld, de voorzitter f. 560,-. De raad vergadert 10 keer per jaar plenair en in deze vergaderingen komen werkprogramma, taakverdeling, adviesvoorbereiding, concept-adviezen, externe presentatie en afstemming aan de orde. Naast de plenaire vergaderingen zijn de leden tevens actief in het kader van de voorbereiding van adviezen: interne besprekingen, werkbezoeken, gesprekken met derden en andere activiteiten. Tenslotte kunnen de leden na afronding van een advies een rol spelen bij het uitdragen en toelichten daarvan, bijvoorbeeld tijdens conferenties en symposia.

het secretariaat

Mede tegen de achtergrond van de gelimiteerde tijdsinzet van de leden, ligt een sterke nadruk op het secretariaat. Bij de instelling werd een secretariaat van 12 fte aan de raad toegevoegd, voor inhoudelijke én administratieve taken. Het secretariaat zou in een zodanige deskundigheid en menskracht moeten voorzien dat de noodzaak om werkzaamheden uit te besteden nihil zou zijn. De feitelijk beschikbare formatie was echter niet 12,0 doch 10,9 fte. en deze moet volgens de huidige inzichten eind 2001 zijn teruggebracht tot 10,0. Er is geen budget voor projectmedewerkers of uitzendkrachten om onderbezetting of incidentele piekbelasting op te vangen en evenmin is er een budget voor onderzoek of het uitbesteden van andere werkzaamheden.

In bijlage III-6 wordt een overzicht gegeven van de werkzaamheden van het secretariaat en van samenstelling gedurende de periode 1997-2000.

Een globale indicatie van de personele inzet:

- voor de administratieve taken: 2,5 fte. (thans 2,4 fte.)
- voor algemene werkzaamheden en publicaties voor de raad: 2,5 fte.
- voor de specifieke advieswerkzaamheden: de resterende formatie (thans 6,0 fte.).

budget

Bij start in 1997 heeft LNV een jaarlijks budget van f. 485.000,- beschikbaar gesteld: voor vacatiegelden, reiskosten, drukwerken, huisvesting en alle overige uitgaven t.b.v. het secretariaat waar onder ook automatisering. Bij de vaststelling van het budget is er vanuit gegaan dat het secretariaat volledig bezet en voldoende groot en deskundig zou zijn om geen externe deskundigheid of andere aanvullende inzet te hoeven inhuren. Het budget krimpt jaarlijks, in 2000 naar f. 465.000,-. De kosten - waar onder veel vaste lasten - stijgen daarentegen jaarlijks.

huisvesting

Op aandringen van de raad in oprichting is gekozen voor huisvesting in het midden des lands: in verband met de 'landelijke' beeldvorming, de bereikbaarheid voor de leden en bezoekers en voor het benadrukken van de onafhankelijkheid van 'Den Haag'. Na een tijdelijke huisvesting in Utrecht is de raad met zijn bureau sinds september 1997 gevestigd in Amersfoort.

EVALUATIE

vooraf

Uit de gevoerde gesprekken en de overige informatie blijkt dat het werk van de diverse adviesraden wordt vergeleken en met elkaar in verband gebracht. De RLG functioneert derhalve niet op een eiland. Dat betekent dat de verwachtingen ten aanzien van de raad - en wat daarvoor nodig is in de personele en materiële sfeer - mede worden bepaald door de activiteiten en mogelijkheden van andere raden.

inzetbaarheid en betaling van de leden

De raad meent dat de huidige beperkte inzet van leden op basis van vacatiegelden voldoet, mits is voorzien in een adequate ondersteuning door het secretariaat en een toereikend budget.

secretariaat

De raad acht de oorspronkelijk vastgestelde omvang van het secretariaat (12 fte.) toereikend, mits de bezetting volledig is en er een adequaat budget is voor onderzoek en andere uit te besteden werkzaamheden. Door de onderbezetting is - om de kwaliteit en kwantiteit van de advisering niet te schaden - (te) weinig geïnvesteerd in nazorg, doorwerking, relaties en PR. Zonder maatregelen zal dit effect sterker worden als de geplande verdere reductie wordt gerealiseerd.

budget en huisvesting

De huisvesting (vestigingsplaats, locatie en beschikbare ruimte) voldoet. Het materiële budget was echter van meet af aan niet geheel toereikend voor de basisvoorzieningen. Met name vacatiegelden, diverse automatiseringskosten en drukwerken leverden - zelfs bij de betachte soberheid - problemen op. Bovendien bleek werkendeweg dat een substantiële begrotingspost voor onderzoek en overige dienstverlening door derden noodzakelijk is. De beschikbare middelen namen echter juist af, hetgeen in combinatie met de oplopende vaste lasten in de laatste jaren een lichte, onvermijdelijke overschrijding veroorzaakte, ondanks het afzien van inhuur, uitbesteding of projectfinanciering en ondanks het weinige en eenvoudige drukwerk.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. De commissie meent dat de huidige inzetbaarheid en betaling van de raadsleden ongewijzigd kan blijven, mits het budget voor de vacatiegelden worden opgetrokken zodat het toereikend is voor de normale inzet die van de leden wordt verwacht en mits er ook een in alle opzichten goed uitgerust secretariaat voorhanden is. De inzet en betaling van de voorzitter moet 'op maat' geregeld kunnen worden.
2. Hoewel de commissie zich geen compleet beeld kan vormen van de formatieve en budgettaire knelpunten, constateert zij dat de Raad voor het Landelijk Gebied in vergelijking tot andere adviesraden een vrij beperkte armslag heeft. Mede omdat daarmee nu al ongewild het beeld wordt bevestigd dat LNV niet voorop maar achteraan loopt, zou verdere inkrimping een verkeerd signaal zijn. De commissie dringt daarom juist aan op een verruiming van de mogelijkheden.
3. De commissie is van oordeel dat versterking van communicatie en PR (inclusief drukwerk) noodzakelijk is en dat - bij een op sterkte blijvend secretariaat - uitbreiding van het budget op dat punt noodzakelijk is.
4. De commissie vindt dat ook zou moeten worden voorzien in een substantieel onderzoeksbudget. Daarmee wordt niet alleen de slagkracht van de raad vergroot, maar zou ook de strategische rol en zelfstandigheid van de raad worden bevestigd.

6 uitgebrachte adviezen, ontvangst en doorwerking

INFORMATIE

uitgebrachte adviezen in de periode 1997 tot medio 2000

De adviezen van de raad werden - op een enkel ongevraagd advies na - uitgebracht naar aanleiding en op basis van de werkprogramma's en de daarop aansluitende adviesaanvragen. Ook de volgorde en het tijdstip van uitbrengen was daarmee in overeenstemming. Een korte beschrijving van de adviezen is opgenomen als bijlage III-7. Hier wordt volstaan met het onderstaande overzicht, waarin (in grijs) ook de belangrijkste door de raad georganiseerde bijeenkomsten zijn vermeld.

TITEL / ONDERWERP	PUBLICATIE	
Tien voor de toekomst advies t.b.v. beleidsagenda landelijk gebied in de 21 ^e eeuw	25-08-1997	RLG 97/2
Stad en land in groen verband advies over de ordening van stad en land	25-08-1997	RLG 97/3
Nieuw land ontwikkelen: zinnig of onbezonnen? advies over de zinnigheid van nieuw landoplossingen voor mainports, woningbouw, landbouw, natuur of recreatie	23-10-1997	RLG 97/4
Leven en laten leven advies over kustvisserij en natuur in kustgebieden	27-03-1998	RLG 98/3
Grote projecten: als het moet, dan ook goed advies over grootschalige ingrepen en de kwaliteit van het landelijk gebied	24-04-1998	RLG 98/4
Van waarden, opportunisme en vergetelheid advies over het bestuur van het landelijk gebied	28-05-1998	RLG 98/2
Overvloed en schaarste: water als geld advies over de gevolgen van klimaatverandering, zeespiegelrijzing en bodemdaling	24-06-1998	RLG 98/5
Vaste waarden, nieuwe opties advies over natuur, recreatie en de publieke zaak	14-09-1998	RLG 98/6
Zorg en vertrouwen de basis voor voedselproductie in de 21 ^e eeuw	13-10-1998	RLG 98/7
Romantiek gevraagd, zakelijkheid geboden , symposium te Den Haag	12 november 1998	
Het toekomstperspectief voor LNV advies n.a.v. de LNV-beleidsagenda 1999-2002	12-11-1998	RLG 98/9
Natuurbeleid dat verder gaat advies over voortgang en vernieuwing natuurbeleid	23-11-1998	RLG 98/8
Made in Holland advies over landelijke gebieden, verscheidenheid en identiteit	31-03-1999	RLG 99/2
Made in Holland , symposium te Wageningen	15 april 1999	
Geleid door kwaliteit interim advies over landelijke gebieden en de 5 ^e Nota RO	12-05-1999	---
Voor een open toekomst advies over ontwikkelingsperspectief IJsselmeergebied	27-05-1999	RLG 99/3
briefadvies Noordtak Betuwelijn (ongevraagd)	3-09-1999	---
Grondbeleid voor groene functies advies over een gericht grondbeleid voor realisering van ruimte voor groene functies	7-12-1999	RLG 99/4
briefadvies Stimuleringskader (gevraagd)	17-03-2000	RLG 00/2
Het landelijk gebied in 2010 (interim advies)	27-03-2000	---
LNV tussen Europa en de regio, de opgaven	29-03-2000	RLG 00/1
European Agricultural Model , internationale werkconferentie te Den Haag	3 en 4 april 2000	

doelgroepen en beoogde doorwerking van de adviezen

Formeel zouden de adviezen (alleen) aan de verantwoordelijke bewindslieden behoeven te zijn gericht, die dan vervolgens verplicht zijn om de beoogde doorwerking binnen drie maanden middels een beleidsreactie aan de Tweede Kamer kenbaar te maken. Dat is echter geen goed en compleet beeld. *De adviezen werken ook door op een langere termijn en via meer en andere kanalen dan alleen het departement.* 'Strategische adviezen voor de langere termijn' zouden anders ook onmogelijk hun volledige maatschappelijke vertaling en rendement kunnen halen. Gedachten hebben niet alleen de tijd nodig om 'in te dalen' maar vergen ook een breder draagvlak alvorens het beleid van de rijksoverheid te kunnen beïnvloeden. Ook andere overheden en de vele instellingen en groepen in de samenleving spelen dus een rol bij de doorwerking van de adviezen. Mede om die reden geeft de raad zijn adviezen een bredere

verspreiding en licht hij zijn adviezen desgevraagd ook toe in tijdschriften en op conferenties en symposia.

'zachte' doorwerking

De diffuse, langere termijn-doorwerking is moeilijk eenduidig vast te stellen, vooral kwantitatief. Kwalitatief zijn er wel aanknopingspunten: reacties waaruit blijkt dat adviezen goed aankomen en gebruikt worden, wat de verwachting wekt dat zij hun werking (zullen) hebben. Bijvoorbeeld:

- *grote vraag naar adviezen; reacties en verwijzingen*

Na de publicatie en een eerste brede verspreiding worden van elk advies minimaal nog 1000 exemplaren nagevraagd. Adviezen roepen positieve reacties op - soms ook in de vorm van verzoek om overleg of 'aanvullend advies' - vanuit organisaties, volksvertegenwoordigers (provincie, rijk, Europa), besturen (provincies, gemeenten, waterschappen) en individuele burgers. Reacties zijn er ook in de vorm van het refereren aan adviezen in artikelen, lezingen, boeken, proefschriften en redes.

- *intensief gebruik van de website*

De website van de raad wordt ca. 150 keer per dag bezocht door serieuze gebruikers, die één of meer inhoudelijke documenten inzien. Men kan ook complete adviezen 'downloaden' en op die wijze blijken per advies ook vele honderden tot meer dan 1000 exemplaren in roulatie te komen;

- *vervolgvragen en -activiteiten*

De adviezen blijken ook de onderzoeksprogrammering te beïnvloeden of te leiden tot het direct uitzetten van onderzoek ter uitwerking of toetsing van zaken die in adviezen worden geopperd. Daarnaast leiden adviezen tot verzoeken aan de raad om inbreng te leveren bij congressen, symposia, startbijeenkomsten, rondetafelgesprekken en publieke debatten, dan wel om artikelen te leveren voor tijdschriften of boeken. Bij universiteiten en hogescholen worden nogal wat adviezen voor scripties of werkstukken gebruikt en soms blijken (delen van) adviezen ook als lesmateriaal gebruikt te worden.

'harde' doorwerking: nota's en overheidshandelen

- IN BELEIDSNOTA'S EN ANDERE OFFICIËLE STUKKEN (CONCRETE VERWIJZING NAAR RAAD)
Nota kustvisserij (LNV), 4^e Nota Waterhuishouding (regeringsbeslissing), Nota Aanpak Wateroverlast (V&W), Startnota Ruimtelijke Ordening (VROM), Concept-Nota NBL 21 (LNV), Nota Belvédère (OCW, VROM, LNV), Nota Wonen (VROM), Concept 3^e Architectuurnota (VROM), Concept Integraal Beleidsplan IJsselmeer (V&W, LNV, VROM), Provinciale Nota's/studies waterbeheer, Provinciale Nota's cultuurhistorie, VNG-Nota 'Inschakelen of uitschakelen', Regeerakkoord 1998: inpassing infrastructuur en rol provincies (mondelinge mededeling), Het landelijk gebied in de 21^e eeuw (LNV), LNV Beleidsagenda 1999-2002 (LNV), Rapportages Natuurplanbureau (VROM/LNV), Nota Recreatie in kort bestek (LNV)

- AANLEIDING VOOR ONDERZOEK, MAATREGELEN, E.D.

IBO inpassing infrastructuur, Alterra-onderzoeken "groene kwaliteiten in grote projecten" en 'infranet Plus', instelling/taakformulering Commissie Waterbeheer 21^e eeuw, onderzoeksprogrammering klimaatverandering, agro-planologie, haalbaarheidsonderzoek randmeer Noordoostpolder, studie randmeer bij Wieringen, stop verkoop Domeingronden, IBO grond, thema-discussie met bewindslieden VROM/LNV over de 5^e Nota RO, verwerking in publicaties uiteenlopende organisatie, discussies en vragen in Kamer en Provinciale Staten, ca. 10 keer aanleiding voor anderen om symposium te organiseren, 60-80 keer een inhoudelijke bijdrage aan overige symposia: nationaal, internationaal en regionaal.

- OFFICIËLE BELEIDSREACTIES

Naar aanleiding van vrijwel alle adviezen werden beleidsreacties ontvangen van de bewindslieden van LNV en/of andere departementen. Deze reacties schetsen de doorwerking die er in de formele beleidstrajecten is of wordt beoogd, voorzover op dat moment te voorzien. Het overzicht van de adviezen in bijlage III-7 geeft tevens een overzicht van de data en inhoud van de ontvangen officiële beleidsreacties.

EVALUATIE

VOORAF: doorwerking adviezen slechts in beperkte mate vast te stellen

De belangstelling voor de adviezen van de raad is aantoonbaar maar een volledig overzicht is niet mogelijk. En zelfs al zou dat zijn te geven, dan is belangstelling nog geen doorwerking. Concrete aanhalingen in nota's e.d. geven daarover evenmin zekerheid. Dat is wel een indicatie

maar garandeert de doorwerking niet, terwijl een advies dat niet wordt genoemd toch kan doorwerken. Beleidsprocessen duren zó lang en er spelen zóveel invloeden een rol, dat moeilijk te 'bewijzen' is wat tot wat heeft geleid en nog zál leiden.

bekendheid met de inhoud van de adviezen

Uit de gesprekken en ook uit de enquête blijkt dat men goed, zij het doorgaans ook selectief bekend is met de adviezen van de raad. De meeste gesprekspartners en respondenten kennen een aantal (gemiddeld 5 à 6) maar niet alle adviezen. Inhoudelijk is daarbij is een verband te zien met hun eigen taak of vakgebied, alsook of zij het advies destijds toegezonden kregen. Het relatief recente en vrij algemeen georiënteerde advies over grondbeleid scoort in de schriftelijke enquête met 62% inhoudelijke bekendheid het hoogst, het relatief gespecialiseerde en al wat oudere advies over kustvisserij scoort met 11% inhoudelijke bekendheid het laagst.

ontvangst en beoordeling van de uitgebrachte adviezen

Er bestaat onder de ondervraagden - met een enkele uitzondering bij LNV - brede overeenstemming over de goede kwaliteit van de adviezen alsmede de relevantie voor het rijksbeleid. Men acht de adviezen verhelderend, verfrissend of verrassend: door de gekozen invalshoek, door het aan elkaar verbinden van verschijnselen of door het geboden uit- of overzicht op ontwikkelingen en oplossingsrichtingen. Ook worden adviezen soms ervaren als steun of bevestiging van de koers die men heeft gekozen of wil gaan kiezen. Wel wordt van diverse kanten gesteld dat aanbevelingen wat scherper zouden kunnen en/of dat men een nadere selectie of prioritering wenselijk acht.

leesbaarheid en toegankelijkheid van adviezen

Men vindt de adviezen goed leesbaar, helder en toegankelijk, vooral het 'samenvattend advies' dat voor de ondervraagden het belangrijkste onderdeel is. Van verschillende kanten wordt aangegeven dat - naast de al gememoreerde aanscherping en selectie van aanbevelingen - ook meer aandacht voor opmaak en illustraties wenselijk zou zijn.

gebruik van de adviezen door de uiteenlopende organisaties

De ondervraagden geven allen te kennen de adviezen - meer of minder intensief - te gebruiken. De persoonlijke oriëntatie op onderwerpen wordt daarbij algemeen genoemd. Ook is sprake van ander en meer specifiek gebruik, maar de aard daarvan lijkt mede afhankelijk van het werk en de positie van de ondervraagde. Een grote meerderheid van 93 % van de respondenten bij de schriftelijke enquête vindt de adviezen bruikbaar voor het eigen werk. Ook over de aard van dat eigen gebruik (ook bij overheden) geeft de schriftelijke enquête meer duidelijkheid. Om te beginnen worden de adviezen vrijwel altijd op meer dan één manier gebruikt: het vaakst (73 %) om zicht te krijgen op onderwerpen/ontwikkelingen, 56 % als inspiratiebron, 54 % voor interne gedachten- of meningsvorming, 51 % voor toetsing eigen werk aan breder perspectief, 46 % om ideeën en voorstellen uit over te nemen, 33 % om in overleg met anderen/overheid te gebruiken en tenslotte 11% als aanleiding voor projecten, initiatieven of anderszins. De aard en omvang van dit gebruik van de adviezen illustreert de denktank-functie van de raad.

doorwerking van de adviezen in rijksbeleid

Er is vrij brede overeenstemming over het feit dat de adviezen van de raad een agendavormende, motiverende of samenbindende rol spelen bij het vinden van de juiste oriëntatie van het beleid. Een grote meerderheid van 91 % van de respondenten van de schriftelijke enquête acht de adviezen bruikbaar voor de overheid. Echter, er bestaat óók vrij brede overeenstemming over dat in het rijksbeleid - en met name het LNV-beleid - te weinig met de adviezen wordt gedaan en dat men te weinig laat zién wat met de adviezen wordt gedaan. Bij LNV is - bij sommigen - te horen dat dit met name te maken zou hebben met het feit dat de adviezen - door gebrek aan sturing van de programmering tot nu toe - onvoldoende aansluiten op de beleidsbehoeften. Waar de vele anderen juist aangeven dat de adviezen goed en relevant voor het beleid zijn, is dit een opvallend afwijkend signaal. Andere departementen en provincies lijken soms meer geneigd de adviezen van de raad voor hun beleidsvorming te gebruiken.

Mede tegen de achtergrond van de soms tegenvallende directe doorwerking in het rijksbeleid, acht men een brede verspreiding van de adviezen van groot belang. Velen menen dat de waardevol geachte adviezen op veel manieren en langs vele wegen kunnen doorwerken. Of met de woorden van een geïnterviewde: de adviezen hebben zo altijd nut, ook als de minister er helemaal niets mee zou doen!

suggesties ten behoeve van doorwerking in het rijksbeleid

Er worden diverse suggesties gedaan met betrekking tot verbetering van de doorwerking. De raad zou zich in het algemeen wat minder vriendelijk en terughoudend zou moeten opstellen, scherper formuleren en meer reactie eisen. De essentie van eerdere adviezen zou bij andere gelegenheden kunnen worden herhaald en na verloop van tijd gecompileerd. Ook wordt gewezen op de mogelijkheid om bijeenkomsten met het veld en LNV te organiseren, alsmede (meer) symposia of bijeenkomsten voor specifieke groepen voor het onder de aandacht brengen van adviezen. De belangrijkste suggestie is - afgaande op het grote aantal geïnterviewden dat hiervoor pleit - het opvoeren van de druk door middel van publiciteit.

Tenslotte is er ook een suggestie voor de letterlijke organisatie van de doorwerking bij LNV, ervan uitgaande dat het ontbreken daarvan een belangrijke oorzaak is van de beperkte doorwerking van adviezen. Gesuggereerd wordt na het uitbrengen van een groot advies steeds een ambtelijke ad hoc groep in te stellen voor de uitwerking en doorvertaling van het advies wat betreft de concrete mogelijkheden voor beleid en onderzoek.

officiële beleidsreacties op de adviezen

De ondervraagden zijn - voor zover op de hoogte van de situatie - unaniem van mening dat op het punt van de beleidsreacties van de zijde van LNV de uitdrukking *'too little, too late'* van toepassing is. De ondervraagde Kamerleden veronderstellen dat alleen met snelle en meer inhoudelijke reacties de controlerende taak adequaat is uit te voeren. Ook bij LNV is vastgesteld dat hierin verbetering gebracht moet worden, en dat niet alleen met het oog op de bestaande wettelijke verlichtingen.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1. De commissie stelt vast dat de adviezen inhoudelijk en qua opbouw voldoen aan de (meeste) verwachtingen. Zij geven duidelijk invulling aan de denktank-functie van de raad, die naar het oordeel van de commissie gekoesterd moet worden. Zij beveelt daarom aan het stramien in grote lijnen te handhaven, maar in het kader van een betere doorwerking in het rijksbeleid een aanscherping van standpunten en/of aanbevelingen na te streven.
2. De commissie stelt vast dat de adviezen in het veld vrij algemeen worden gewaardeerd en gebruikt, maar dat het gebruik naar buiten toe lang niet altijd duidelijk is en toegeschreven aan de raad. Mede daardoor blijft de raad te onzichtbaar in het beleid. De commissie roept organisaties daarom op om - waar dat opportuun is - adviezen concreet te gebruiken én te noemen, en zo de waarderende woorden voor de adviezen ook in daden om te zetten.
3. De commissie meent dat de doorwerking van de adviezen in het rijksbeleid - en met name het LNV-beleid - onvoldoende is en onvoldoende duidelijk verwijzend naar de bijdrage van de raad. Zij heeft de indruk dat het doorwerkingstraject in de organisatie niet goed geregeld is. Daarom beveelt zij aan om per uitgebracht groot advies een ambtelijke 'vertaalgroep' in te stellen die de concrete mogelijkheden voor beleid en onderzoek uitwerkt en daarover rapporteert aan de bewindslieden. Zo wordt op een zichtbare wijze het accent gelegd op wat er zou kunnen, en niet op wat er minimaal zou moeten, en wordt een stevig fundament gelegd voor zowel de doorwerking als de beleidsreactie.
4. De commissie meent dat ook de raad zelf actie moet ondernemen om de doorwerking van zijn adviezen te verbeteren. Daarbij moet het hele terrein van de communicatie en PR een zwaarder accent krijgen (zie ook de aanbevelingen in hoofdstuk 4) en tevens zou de raad zich wat scherper en wat minder afwachtend moeten opstellen.

bijlagen

deel I:	uitkomsten van de schriftelijke enquête	27
deel II:	uitkomsten van de evaluatiegesprekken	39
deel III:	algemene gegevens met betrekking tot de raad	
III-1	<i>de Wet op de Raad voor het Landelijk Gebied</i>	45
III-2	<i>de Kaderwet Adviescolleges</i>	47
III-3	<i>totaaloverzicht werkprogramma's 1997-2000</i>	51
III-4	<i>externe contacten</i>	55
III-5	<i>werkafspraken met LNV</i>	57
III-6	<i>werkzaamheden en samenstelling van het secretariaat</i>	59
III-7	<i>overzicht van uitgebrachte adviezen én ontvangen beleidsreacties</i>	61

BIJLAGEN DEEL I : uitkomst schriftelijke enquête

juli 2000

VERZONDEN EN TERUGONTVANGEN ENQUÊTES
(per categorie en in totaal):

categorie	verzonden	terug- ontvangen	respons
ministerie van LNV, centraal en regiodirecties	19	14	74 %
ministerie van LNV, zelfstandige diensten	15	8	53 %
kenniscentra LNV en particuliere adviesbureaus	17	9	53 %
overige ministeries en rijksdiensten	20	6	30 %
universiteiten en wetenschappelijke bureaus politieke partijen	18	9	50 %
provinciale bestuurders	11	7	64 %
provinciale ambtelijke organisatie en IPO	31	18	58 %
gemeenten en VNG	42	14	33 %
waterschappen en Unie van Waterschappen	14	6	43 %
organisaties voor natuur- en landschapsbeheer	35	18	51 %
belangenorganisaties natuur, milieu, recreatie, landbouw e.a.	47	29	62 %
tweede kamerleden	24	7	29 %
TOTAAL	292	145	50 %

TOELICHTING:

verzonden: zie verzendlijst

de enquêtes werden waar mogelijk toegezonden aan bestuurders, directeuren, voorzitters en hoofden van belangrijke afdelingen of regionale vestigingen;

NOTA BENE: niet verzonden aan personen waarmee een evaluatiegesprek is gevoerd.

terugontvangen:

de terugontvangen reacties waren in verreweg de meeste gevallen ook afkomstig van de personen / functionarissen aan wie de enquête werd toegestuurd.

in uitkomsten verwerkt:

vier reacties konden door afwijkende vorm en incompleteheid niet worden verwerkt, zodat de weergegeven uitkomst is gebaseerd op 141 van 145 reacties.

totaalbeeld

VOORAF: Bijna de helft van de aangeschreven groep sleutelpersonen heeft gereageerd door een ingevulde enquête terug te sturen. Dit wijst op betrokkenheid bij en belangstelling voor (het werk van) de raad.

AD VRAAG 1: de veronderstelde taken van de RLG

Men heeft een vrij correct beeld van de taken van de raad. De taak die de raad volgens de wet heeft - adviseren over de hoofdlijnen van het beleid voor de langere termijn - wordt breed, dat wil zeggen door 97 % van de respondenten (h)erkend. Een hoge score van 82 % is er ook voor het aanpalende terrein van het 'verkennen/zichtbaar maken van ontwikkelingen'. Voorts is er een score van 74% voor 'adviseren over voorgenomen beleid' en lagere voor de andere en minder raadseigen mogelijkheden (43, 37 en 6 %).

AD VRAAG 2: bekendheid met de inhoud van de adviezen van de RLG

Men is goed maar ook selectief bekend met de adviezen. De meeste respondenten kennen een aantal maar niet alle adviezen. Gemiddeld kent men ruim 5 van de 16 adviezen. Deze corresponderen in grote lijnen met de eigen taak of het vakgebied van de respondenten en waarschijnlijk speelt ook een rol of zij het advies destijds ter kennisname toegezonden kregen. Het relatief recente en vrij algemeen georiënteerde advies over grondbeleid scoort met 62% inhoudelijke bekendheid het hoogst, het relatief gespecialiseerde en al wat oudere advies over kustvisserij scoort met 11% inhoudelijke bekendheid het laagst.

AD VRAAG 3-a: de bruikbaarheid van de adviezen voor het eigen werk

Een grote meerderheid van 93 % vindt de adviezen bruikbaar voor het eigen werk. Van de 34 respondenten die een toelichting geven, blijkt een enkeling de bruikbaarheid 'beperkt' te vinden maar geeft de overgrote meerderheid aan de adviezen bewust en doelgericht te gebruiken.

NOOT: Degenen die géén ja zeggen op deze vraag (nee of geen antwoord, samen 7 %) zijn vooral gemeenten of specialistische organisaties waarvoor de raad te algemeen of teveel op nationaal niveau adviseert. Opvallend is dat zij allen (bij vraag 4) toch laten weten hóe ze de adviezen gebruiken. Dit zou kunnen betekenen dat ook zij de adviezen gebruiken maar dat gebruik te weinig 'direct' vinden om op de betreffende vraag ja te antwoorden.

AD VRAAG 3-b: de bruikbaarheid van de adviezen voor andere organisaties/overheden

Een grote meerderheid van 91 % acht de adviezen óók bruikbaar voor andere dan de eigen organisatie, waar onder ook de overheden. 13 respondenten geven in een toelichting concrete toepassingsmogelijkheden alsmede enkele suggesties voor verbetering van de bruikbaarheid.

AD VRAAG 4: hoe/waarvoor men de adviezen gebruikt

De adviezen worden door vrijwel alle respondenten op meer dan één manier gebruikt:

1. koploper is met 72 % 'het zicht krijgen op onderwerpen/ontwikkelingen';
2. als tweede volgt 57 % voor 'gebruik als inspiratiebron';
3. als derde komt 53 % voor 'interne gedachten- of meningsvorming';
4. als vierde 52 % voor 'toetsing eigen werk aan breder perspectief';
5. als vijfde 46 % 'om ideeën en voorstellen uit over te nemen';
6. als zesde 33 % 'om in overleg met anderen/overheid te gebruiken';
7. en tenslotte 11% als 'aanleiding voor projecten, initiatieven of anderszins'.

AD VRAAG 5: op welke punten men iets meer of anders zou willen

Rond 48 % van de respondenten zou graag zien dat de raad (ook) over 'grote actuele kwesties' zou adviseren. De overige mogelijkheden scoren minder tot veel minder en een aanzienlijk aantal respondenten geeft aan géén veranderingen te wensen.

In een toelichting stellen 15 respondenten specifieke onderwerpen of accenten in adviezen voor.

AD VRAAG 6: overige opmerkingen

- er zijn 28 opmerkingen die te karakteriseren zijn als suggesties, en wel met betrekking tot de (verbetering van) de werkwijze, de 'insteek', de onderwerpkeuze of de communicatie;
- er zijn 17 lovende opmerkingen over de kwaliteit en/of het belang van het werk van de raad;

- en er zijn 5 kritische opmerkingen, waarvan een deel bedoeld als suggestie ter verbetering.

1. Wat hoort naar uw oordeel tot de taken van de RLG (s.v.p. één of meer mogelijkheden aankruisen):

0 adviseren over concrete wet- en regelgeving	: 52
0 adviseren over voorgenomen beleid	: 104
0 adviseren over beleid voor de langere termijn	: 137
0 verkennen/zichtbaar maken van ontwikkelingen	: 115
0 organiseren verkennende/opiniërende bijeenkomsten	: 60
0 anders, nl.:	: 9
uitbrengen adviezen aan derden (1x)	
themamiddagen (1x)	
haalbaarheden toetsen (1x)	
internationale benchmarking (1x)	
samenwerking met andere adviesraden	
prikkelende stellingen innemen	
niet ingevuld (3x)	

2. Welke adviezen van de RLG kent u inhoudelijk (s.v.p. aankruisen):

Tien voor de toekomst , advies t.b.v de beleidsagenda voor het landelijk gebied in de 21 ^e eeuw (1997)	71
Stad en land in groen verband , advies over de ordening van stad en land (1997)	50
Nieuw land ontwikkelen: zinnig of onbezonnen? , advies over de zinnigheid van nieuwanlandoplossingen voor mainports, woningbouw, landbouw, natuur of recreatie (1997)	27
Leven en laten leven , advies over kustvisserij en natuur in kustgebieden (1998)	15
Grote projecten: als het moet, dan ook goed , advies over grootschalige ingrepen en de kwaliteit van het landelijk gebied (1998)	44
Van waarden, opportunisme en vergetelheid , advies over het bestuur van het landelijk gebied (1998)	42
Overvloed en schaarste: water als geld , advies over de gevolgen van klimaatverandering, zeespiegelrijzing en bodemdaling (1998)	38
Vaste waarden, nieuwe opties , advies over natuur, recreatie en de publieke zaak (1998)	36
Zorg en vertrouwen , de basis voor voedselproductie in de 21 ^e eeuw (1998)	17
Natuurbeleid dat verder gaat.. , advies over de voortgang en vernieuwing van het natuurbeleid (1998)	75
Made in Holland , advies over landelijke gebieden, verscheidenheid en identiteit (1999)	67
Geleid door kwaliteit (interim-)advies over landelijke gebieden en de 5 ^e Nota Ruimtelijke Ordening (1999)	62
Voor een open toekomst , advies over het ontwikkelingsperspectief voor het IJsselmeergebied (1999)	29
Grondbeleid voor groene functies , advies over een gericht grondbeleid voor realisering van ruimte voor groene functies (2000)	87
Het landelijk gebied in 2010 (interim advies d.d. 27 maart, niet actief verspreid) (2000)	27

3a. Kunt u de adviezen van de RLG gebruiken voor uw eigen werk?**JA : 131**

toelichtingen:

- inzicht in ontwikkelingen, lange termijnvisie, positief kritisch
- analyse, trends en aanbevelingen
- beperkt i.v.m. regionale vertaling
- verdieping en jargon
- goed beargumenteerde adviezen
- waargenomen trends en adviezen overnemen in eigen 'argumenten'
- i.v.m. planning onderzoek
- biedt klankbord voor ons denken over ontwikkelingen
- landinrichting, provinciaal overlegorgaan landelijk gebied, VNG-cie. Vernieuwing landelijk gebied
- alleen in hoofdlijnen
- voor zover relevant: betrekking hebbend op openluchtrecreatie
- ondersteuning in eigen beleid en acties
- soms
- met name aandacht voor publieke functie van recreatie
- i.v.m. ruimtelijke kwaliteit (Belvédère)
- ter ondersteuning van je beleid
- onafhankelijke adviesclub op nivo
- ik gebruik ze selectief, d.w.z. ik put eruit voorzover ik er wat mee kan en ik het eens ben met de adviezen, wat niet altijd het geval is
- leveren ideeën; toets van eigen ideeën
- ter ondersteuning van het beleid van Landschap Waterland
- VNG-cie Vernieuwing landelijk gebied
- (ja) maar grote behoefte aan één handzame samenvatting van de adviezen (dus: gebundeld)
- blikverruimend, ideevormend
- soms, adviezen hebben tot nu toe veelal betrekking op onderwerpen die verder van I&H afstaan. Op onderdelen wel relevant. NB: komend advies over vestigingsklimaat wel van direct belang voor directie I&H
- waarbij zowel goede afstemming als een zekere eigenzinnigheid van de raad belangrijk zijn
- onderbouwing van standpunten en van beleid van de eigen organisatie
- adviezen zijn toekomstgericht, waarop regionaal ingehaakt kan worden
- ter verbreding van inzicht in diverse standpunten
- biedt achtergrond voor neerzetten beleids- en uitvoeringswensen binnen mijn eigen organisatie (RWS)
- met name i.v.m. de VNG-commissie Vernieuwing landelijk gebied
- ter toelichting van (beleidsmatige) ontwikkelingen
- als referentie, inspiratiebron
- soms
- zonodig bespreking en beleidsontwikkelingen entameren c.q. beleid ontwikkelen
- ideeënvormend, hoofdlijnen en trends duidelijk aangegeven

NEE: 7

toelichtingen:

- niet direct
- adviezen nog nauwelijks verband met werkgebied OVB
- beperkt

GEEN KEUZE / NIET INGEVULD: 3

toelichtingen:

- ja en nee. Er wordt veel te weinig (geheel niet?) rekening gehouden met aanbieders in de recreatie
- zijn moeilijk inpasbaar in actuele beleidsprocessen wat betreft fasering in de tijd en legitimatie

3b. Acht u de adviezen van de RLG bruikbaar voor andere organisaties, overheden? JA / NEE

JA: 128

toelichtingen:

- zeker, maar vervolg-gebruik bevorderen (meer dan persconferentie/symposium)
- alle organisaties die zich bezighouden met toekomst landelijk gebied
- provincies, LTO Nederland
- afhankelijk van het onderwerp
- ROB (Malta, Valetta)
- goede inhoudelijke informatie en advies
- aanscherpen van meningsvorming/opinievorming
- moeilijk te beoordelen, maar onderbouwde adviezen hebben vroeg of laat nut en doorwerking
- rijksdienst, provincies, gemeenten, waterschappen
- ik denk dat in een iets andere vorm (korter?) gemeenten er meer mee zouden kunnen
- beter beeld van mogelijke ontwikkelingen
- in deze dynamische tijd is er enige analyse en reflectie nodig
- als referentie, inspiratiebron

NEE: 5

toelichtingen:

- omdat visie te eenzijdig landbouw-natuur gericht is
- beperkt

GEEN KEUZE / NIET INGEVULD: 8

toelichtingen:

- wel/niet: vaak afhankelijk van de concreetheid van de adviezen en de relatie met het instrumentarium
- te weinig echt vernieuwend en verkennend, te dicht tegen het beleid aan
- n.v.t.
- moeilijk omdat onduidelijk is welke organisaties advies dragen; inhoudelijk geen probleem

4. Hoe gebruikt en waardeert u het werk van de RLG (s.v.p. één of meer mogelijkheden aankruisen):

0 als inspiratiebron	: 80
0 om zicht te krijgen op onderwerp/ontwikkelingen	: 102
0 voor toetsing eigen werk aan breder perspectief	: 73
0 om ideeën of voorstellen uit over te nemen	: 65
0 voor interne gedachten- of meningsvorming	: 75
0 om in overleg met anderen/overheid te gebruiken	: 47
0 als aanleiding voor bijeenkomst, project of ander initiatief	: 12
0 anders, namelijk:	: 3
• als kapstok/aanleiding	
• verbreding oriëntatie van bestuur en politiek en daarmee als opmaat voor beleidsontwikkeling	

0 helemaal geen antwoord : 2

5. Op welke punten zou u iets méér of ánders willen zien (indien dat in opdracht raad zou passen)?

- 0 geen antwoord (geen wensen) : 23
- 0 een meer concrete en/of korte termijn aanpak : 20 (1x 'beperkt')
- 0 advisering over grote actuele kwesties : 68
- 0 advisering over concept-beleidsnota's : 46
- 0 vervullen van een platform/overleg-rol : 26 (1x 'discussiebijeenkomsten organiseren')
(1x 'bijvoorbeeld de nota NBL 21')
(1x 'nee! Daar zijn er al teveel van')
- 0 meer nadruk op ongevraagde advisering : 40 (1x '!')
- 0 andere onderwerpen, bijv. : 16
- functioneren LNV (veelkoppigheid), vermarkting landelijk gebied
 - bredere visie etaleren met inbreng ook van Recreatie
 - meer aandacht implementatie/ruimtelijke vertaling (inter-)nationaal natuurbeleid en waterbeleid bij uitwerking plannen
 - link met land- en tuinbouw versterken
 - advisering/counseling actoren belangenbehartiging in Openluchtrecreatie
 - perspectief landbouw bij div. scenario's en relaties met de andere functies vh landelijk gebied
 - onderzoeksprogrammering / rol advies wet- en regelgeving als nieuwe rol aannemen / meer contact private sector en dienstverlening
 - meer publiciteit, bredere inbedding advies lagere overheden
 - politieke actualiteit; blijft echter nadrukkelijk keus van de minister
 - relatie met sociaal/economie/cultuur
 - nota's gaarne met een korte kernachtige samenvatting
 - beleidskritischer
 - meer gericht op lagere overheden
 - a. rol grote steden als gebruiker en inrichter van landelijk gebied
 - b. landbouw: functie in openhouden groene ruimte: hoe organiseren we dat
 - meer fundamentele analyses van maatschappelijke ontwikkeling + versterken signal. functie

6. Overige opmerkingen uwerzijds, welke u van belang acht voor de evaluatie:

NOTA BENE: de weergave van de opmerkingen is zo letterlijk mogelijk.

- Het adviseren m.b.t. wetgeving (uiteraard alleen relevante, ingrijpende etc.) zoals voorheen ook geschiedde door natuurbeschermingsraad (bijv. m.b.t. NB-wet) blijft nuttig!
- Over het algemeen leveren jullie goede adviezen. Soms nog wat te weinig kennis in de raad om echt integraal te adviseren over kwesties in landelijk gebied en in relatie met facetbeleid.
- Een krachtig adviesorgaan op het gebied van aspecten die het landelijk gebied betreffen wordt van groot belang geacht!
- Ontbreekt inzicht in status/gezag van adviezen, of zijn het slechts adviezen / evaluatie van eigen rapporten / meer pro-actief en ex-ante evaluaties t.b.v. landelijk gebied.
- Vertegenwoordiger namens Recreatie is kennelijk niet in staat in voldoende mate de visie van de aanbieders in te brengen. Ook de uitwerkingen in rapportages van Landbouw en Natuur zijn meestal perfect en die van Recreatie slechts fragmentarisch.
- Sterkere regionale vertaling.
- Kwalitatief goede en zeer bruikbare rapporten.
- Advies Integraal Ontwikkelingsperspectief IJsselmeer kwalitatief onvoldoende, N.B: inbreng Fryslân en secr. Stuurgroep Waddenprovincies te beperkt.
- Hoe de adviezen landen en al dan niet werking hebben.
- Rapportages vergezeld laten gaan met korte, heldere brochures, waarin essentie staat.
- Nadruk op beschouwelijke invalshoek, grote lijnen; advisering kort en bondig.
- Doorgaans prima leesbare stukken.

- De adviezen dienen niet te theoretisch te worden. Ze moeten voor de praktijk goed bruikbaar zijn, gaan over maatschappelijke onderwerpen.
- Het 'over de grens' kijken van RLG en samenwerking met andere 'RLG's' in Europa is in toenemende mate belangrijk.
- Heel goed dat de RLG meer Europees gaat denken en werken!
- Ik vind dat de Tweede Kamer meer dan nu het geval is de adviezen van de RLG zou moeten betrekken bij haar werk. Daarnaast vind ik de reactie van de bewindspersonen te summier.
- De vraag rijst op welke wijze communicatie ingezet kan worden, zodat de boodschap van de RLG door relevante partijen adequaat wordt ontvangen. De huidige aanpak bereikt mij onvoldoende. Is verbetering van het bereik van de doelgroep mogelijk?
- In hoeverre draagt advisering RLG bij aan beleidsvorming/wijziging (lagere) overheden? Zijn adviezen/inhoud voldoende bekend bij beleidsmakers landelijk gebied?
- Vooral bij advisering over grote actuele kwesties en concept-beleidsnota's liggen m.i. de sterke kanten van raden als deze. Ik vind de adviezen niet altijd evenwichtig. Soms te veel gekleurd vanuit bepaalde belangen.
- Meer bekendheid geven aan rol en taken RLG. Pro-actief werken. Contacten zoeken met doelgroepen.
- Interessante, kwalitatief goede publicaties.
- De gegevens zijn voor ons te abstract.
- Vergeet het raakvlak met het stedelijk gebied niet.
- Ik denk dat de raad een belangrijke taak heeft in het signaleren van ontwikkelingen die de kwaliteit van het landelijk gebied sterk beïnvloeden en hierover te adviseren deze invloeden positief te benutten.
- Ga gewoon zo door met uw goede werk.
- Het is van belang dat er een korte samenvatting wordt gegeven, zoals dit nu wordt toegepast.
- Moet geen overlegplatform worden. Moet vooral kritische spiegel van scherpe analytische persoonlijkheden zijn. Opm.: teksten zijn vaak moeilijk in taalgebruik, het is een zware klus om hele adviezen van kaft tot kaft te lezen. Mag scherper.
- Hoger realiteitsgehalte en minder utopisch. Meer aandacht voor de economische component zowel bij de primaire productie als bij de verbreding.
- Meer inzicht in planning en jaarprogramma, website, korte periodieke nieuwsbrief, meer dialoog.
- RLG mag iets zelfverzekerder/onafhankelijker optreden van mij! Durf naar buiten te treden, durf voorstellen te doen/kritiek te leveren!
- Daar ons geen adviezen bekend zijn kunnen de vragen 3-5 niet beantwoord worden. Wij stellen het op prijs de adviezen te ontvangen.
- Communicatietraject verdient meer aandacht.
- RLG levert goede kwaliteit. RLG geeft soms de provincies een te grote rol.
- N.B.: pas kort in huidige functie werkzaam.
- Van groot belang acht ik het zichtbaar maken van lange termijn ontwikkelingen in hun consequenties voor het landelijk gebied.
- Zeer lezenswaardige en interessante adviezen, welke ik vaak gebruik.
- Kwaliteit van de adviezen is goed; samenwerking verloopt alsmaar beter. Door degelijkheid soms wat weinig verrassend of kritisch. Meer aandacht PR.
- Ik vind dat de raad een positief stimulerende rol heeft gespeeld in de laatste jaren, als het gaat om de ontwikkeling in denken over het landelijk gebied.
- Iets periodieks, state of the art rond politiek-bestuurlijke barometer landelijk gebied; meer publiciteit rond adviezen.
- De afstand tot de raad is groot.
- De RLG mist de zeggenschap/status van de vroegere NB-raad. RLG heeft nog te weinig een gezaghebbende rol: onduidelijk is wie 'drager' van de RLG is, etc.
- Relatie met kennisnetwerken versterken (ICT).
- Stukken van de RLG zijn goed leesbaar, juiste abstractieniveau, lees ze met plezier en gebruik ze!
- Meer mogelijkheden om actief van gedachten te wisselen met de RLG zou zeer op prijs worden gesteld.
- Besteedt aandacht aan het vraagstuk onafhankelijkheid versus belangenbehartiging. In veel adviezen bespeur ik belangenbehartiging, terwijl ik onafhankelijkheid van de leden mag verwachten. Dat doet de adviezen geen goed.
- Het onafhankelijke denktank karakter moet voorop staan.
- Rol als (van beleid) onafhankelijke denktank uit maatschappelijk krachtenveld versterken.
- Ik zou graag automatisch geïnformeerd worden over elk advies.
- Veel waardering voor RLG-werk.

- Ga door met onversneden adviezen te maken! Liefst nog wat dwingender/gerichter; met nota grondbeleid kun je nog alle kanten op.

Verzendlijst schriftelijke enquête

NOTA BENE: enkele personen/instellingen ontbreken omdat met hen een evaluatiegesprek is gevoerd.

organisatie	afdeling	functie	naam
1. Ministerie LNV, centraal en regio			
Ministerie van LNV	Directie Landbouw	Plv. directeur	drs. R. van Lint
Ministerie van LNV	Directie Landbouw	Hfd Ec&Struct.	Dr. H.K. Wierenga
Ministerie van LNV	Directie GRR	Plv. directeur	Ing. K.J. de Ruiter
Ministerie van LNV	Directie GRR	Hfd InrGr Ruimte	Ir. G.H. Helming
Ministerie van LNV	LASER	Directeur	mr. J.M.P.H. van der Zijden
Ministerie van LNV	Directie Internationale Zaken	Directeur	Ir. E. Pierhagen
Ministerie van LNV	Directie Visserij	Directeur	Drs. R.P.J. Bol
Ministerie van LNV	Directie VVM	Directeur	Ir. G.A. Koopstra
Ministerie van LNV	Directie VVM	Plv. Directeur	Ir. E.F.F. Hecker
Ministerie van LNV	Directie Industrie en Handel	Directeur	Prof.dr.ir W. de Wit
Ministerie van LNV	Directie Natuurbeheer	Plv. directeur	Mr. Drs. M.H. Houpt
Ministerie van LNV	Directie Natuurbeheer	Hoofd BO	Mr. W.J. Kooy
Ministerie van LNV	Directie Natuurbeheer	Hoofd BI	Ir. L.P. Klaassen
Ministerie van LNV	Directie Natuurbeheer	Hoofd Facet	Drs. H. Kool
Ministerie van LNV	Directie Natuurbeheer	Hoofd SK	Drs. A.F. van de Klundert
Ministerie van LNV	Directie Noord	Directeur	Ir. H.R. Oosterveld
Ministerie van LNV	Directie Noordwest	Directeur	Ir. A. Grijs
Ministerie van LNV	Directie Zuidwest	Directeur	Ir. R. Woudstra
Ministerie van LNV	Directie Zuid	Directeur	
2. Ministerie LNV, zelfstandige diensten			
Staatsbosbeheer		Adjunct-directeur	Drs. N. van Heijst
Staatsbosbeheer	Afdeling Terreinbeheer	Hoofd	Ir. H.A. Boeschoten
Staatsbosbeheer	Regio Groningen & Drenthe	Regiohoofd	Ir. T.R. Klootwijk
Staatsbosbeheer	Regio Fryslân & Wadden	Regiohoofd	Ing. S.P. Visser
Staatsbosbeheer	Regio Flevoland & Overijssel	Regiohoofd	Ir. A. de Gelder
Staatsbosbeheer	Regio Gelderland	Regiohoofd	Ir. P.A. van den Tweel
Staatsbosbeheer	Regio Zuid-Holland/Utrecht	Regiohoofd	Mr. M. van Egmond
Staatsbosbeheer	Regio Noord-Holland	Regiohoofd	Ing. M.L. Kuipers
Staatsbosbeheer	Regio West-Brabant/Delta	Regiohoofd	
Staatsbosbeheer	Regio Limburg-Oost/Brabant	Regiohoofd	Jhr. Ir. W.H.J. de Beaufort
Dienst Landelijk Gebied		Directeur	Ir. C.A.C.J. Oomen
Dienst Landelijk Gebied	Regio Noord	Regiomanager	Ir. J.S.R. Bruins
Dienst Landelijk Gebied	Regio Oost	Regiomanager	Ir. A.J.A. Huirne
Dienst Landelijk Gebied	Regio West	Regiomanager	
Dienst Landelijk Gebied	Regio Zuid	Regiomanager	Ir. G. Bakker
3. Kenniscentra LNV en particuliere adviesbureaus			
Expertisecentrum LNV N		Hoofd	Dr. ir. H. Smit
Expertisecentrum LNV N	afdeling Strategie en Kennis	afd. hoofd	
Expertisecentrum LNV N	afdeling Bos	afd. hoofd	
Expertisecentrum LNV N	afdeling Landschap	afd. hoofd	
Expertisecentrum LNV N	afdeling Natuur	afd. hoofd	
Expertisecentrum LNV L		Hoofd	Ir. H.A. Gonggrijp
DLV	Innovatie Steunpunt Wag		
LEI -DLO		Directeur	Prof. dr. ir. L.C. Zachariasse
Alterra		Alg Directeur	Dr. A.N. van der Zande
Alterra	Landschapsontwikkeling	Hoofd	
Alterra	Ruimt planv en openluchtre	Hoofd	Drs. P.J.A.M. Smeets
Bureau H+N+S		Directeur	Ir. D.F. Sijmons
Ingenieursbureau Oranjewoud		Secr. gr. verb.	Ir. J. Georgius
Kuiper Compagnons	Bur R.O. en Architectuur BV		
RBOI Rotterdam			
Bureau AgroEco		Directeur	P. Brul
Bureau Nieuwland		Directeur	Ir. H. Wieringa
4. Overige ministeries en Rijksdiensten			
RijksInst. Kust- en Zeeonderzoek		Directeur	Ir. J.G. de Ronde
RijksInst. Visserijonderzoek		Wnd. directeur	Dr. P. Haged
Rijkswaterstaat	Dienst Weg- en Waterbouwk		
Rijkswaterstaat	Directie Noord-Nederland		
Rijkswaterstaat	Directie Oost-Nederland		Prof.dr. A.J.M. Smits
Rijkswaterstaat	Directie IJsselmeergebied		Ch. Oostinga

Rijkswaterstaat	Directie Utrecht		
Rijkswaterstaat	Directie Noord-Holland		
Rijkswaterstaat	Directie Zuid-Holland		
Rijkswaterstaat	Directie Zeeland		
Rijkswaterstaat	Directie Noord-Brabant		
Rijkswaterstaat	Directie Limburg		
Rijkswaterstaat	Directie Noordzee		E. van Bremen
Ministerie van VROM	Rijksplanologische Dienst	beleidscoörd.	E. Hüner
Ministerie van VROM	RPD AfdThemat Planvorming		Ir. H.W. Kamphuis
RIVM	Natuurplanbureau	projectleider	Drs. G.W. Lammers
RIVM		Dir Volksgez.h.	Dr. G. Elzinga
RIVM		Directeur Milieu	Prof. dr. N.D. van Egmond
Rijksd Oudheidk. Bodemonderz.		Directeur	H.C.M. van der Linden
Rijksd voor de Monumentenzorg		Directeur	Drs. A.L.L.M. Asselbergs

5. universiteiten en wetenschappelijke bureaus politieke partijen

Katholieke Universiteit Nijmegen		Hoogleraar	Prof.dr. H.J.M. Goverde
Wageningen Universiteit & `RC	Wg Recreatie en Toerisme	Hoogleraar	Prof. A.G.J. Dietvorst
Wageningen Universiteit & RC	Theor. Productie Ecologie	Hoogleraar	Prof. R. Rabbinge
Katholieke Universiteit Brabant	Faculteit Soc Wetenschappen		Dr.ir. J.T. Mommaas
Universiteit van Utrecht	Vakgroep Fysische Geografie	Hoogleraar	Prof. dr. D.E.A. Koster
Katholieke Universiteit Nijmegen	Vakgroep Planologie	Hoogleraar	Prof.dr. D.B. Needham
Universiteit van Utrecht	Centr Omgev NILOS	Hoogleraar	Prof. Ch. Backes
Universiteit van Utrecht	Natuur- en Milieu-Educatie	Hoogleraar	Prof.dr. M. Margadant-vArcken
Rijksuniversiteit Leiden	Centrum voor Milieukunde		
Universiteit van Amsterdam	Economische Geografie	Hoogleraar	Prof.dr. Lambooij
Milieubiologie Leiden			
Groen v Prinsterer St. (WB GPV)			
Prof. Mr. B. M. Teldersstichting			
Stichting Wet. Bureau D66			
Wet. Instituut voor het CDA			
Wiardi Beckman Stichting			
Wetensch. Bureau Groenlinks			
Wet. Studiecentrum RPF			

6. provinciale bestuurders

Provincie Groningen		Gedeputeerde	R.G. Jansen
Provincie Fryslân		Gedeputeerde	Drs. K.S. Heldoorn
Provincie Drenthe		Gedeputeerde	A. Edelenbosch
Provincie Overijssel		Gedeputeerde	H.J.M. Kemperman
Provincie Flevoland		Gedeputeerde	L.M. Bouwmeester-d.Broeder
Provincie Utrecht		Gedeputeerde	R.C. Robbertsen
Provincie Noord-Holland		Gedeputeerde	Drs. M.A. Wildekamp
Provincie Zuid-Holland		Gedeputeerde	L.E. van der Sar
Provincie Zeeland		Gedeputeerde	Drs. G.L.C.M. de Kok
Provincie Noord-Brabant		Gedeputeerde	Drs. P.L.B.A. van Geel
Provincie Limburg		Gedeputeerde	G.H.M. Driessen

7. provinciale ambtelijke organisatie en IPO

Interprovinciaal Overleg		Directeur	Drs. A.T. van Delden
Interprovinciaal Overleg	Secretariaat		Drs. J.A. de Boer
IPO-II	Milieu, water, verkeer	Secretaris	
IPO-III	RO, recr, natuur, landbouw	Secretaris	
Provincie Groningen	Dienst Ruimte en Milieu	Directeur	Mr. H. Menninga
Provincie Groningen	Dienst Ruimte en Milieu	Bur L.I. & Water	G. Renkema
Provincie Fryslân	Hfdgr Maatsch. & Omgeving	Hoofd	J. Holkema
Stuurgroep Waddenprovincies			K. Wesselius
Provincie Drenthe	Productgr Landelijk Gebied	Hoofd	mr. W.R. Visser
Provincie Drenthe	Productgr Ruimte en Water	Hoofd	Ir. J. Kreling
Provincie Overijssel	Eenh Landb, Nat en Landsch	Hoofd	Ir. G. de Heij
Provincie Gelderland	Dienst Ruimte, Ec en Welzijn	Directeur	Ir. M Teer
Provincie Gelderland	Dienst Milieu en Water	Directeur	Drs. H.M.D. Brouwer
Provincie Flevoland	Afd. Milieuplanvorming	Hoofd	J.H. Woudstra
Provincie Flevoland	Afd. Economische Zaken	Hoofd	R.M. Schuitemaker
Provincie Flevoland	Afd. RO en Volkshuisvesting	Hoofd	R. Hartman
Provincie Utrecht	Dienst Ruimte & Groen	Directeur	Drs. J.A.M. van Unen
Provincie Utrecht	Dienst Water en Milieu	Directeur	N. Maas
Provincie Noord-Holland	Directieraad		Prof.ir. M. van den Berg
Provincie Noord-Holland	Afd. Water en Groen	Hoofd	J. Groeneveld-Verdoenk
Provincie Noord-Holland	Afd. Ruimte, Wonen en Ber	Hoofd	Mr.Ir. T.J.P.M. Boot
Provincie Noord-Holland	Afd. Ec, Landbouw en Milieu	Hoofd	Ing. C.J.H.M. van Gasteren
Provincie Zuid-Holland	Directie Water & Milieu	Directeur	Ir. H.H.J.M. Goumans

Provincie Zuid-Holland	Dir Ruimte, Groen en Gem	Directeur	Drs. B. van der Velden
Provincie Zeeland	Dir Ruimte, Milieu en Water	Directeur	Drs. C.J. Colijn
Provincie Zeeland	Dir Ruimte, Milieu en Water	Hoofd	Drs. J.F. Godthelp
Provincie Zeeland	Dir Ruimte, Milieu en Water	Hoofd	Ir. G.M. van Overloop
Provincie Noord-Brabant	Dienst Ruimte Ec en Welzijn	Directeur	Ir. F.J.L. van Dooremalen
Provincie Noord-Brabant	Dienst Ruimte Ec en Welzijn	Hoofd	Ing. A.J. Bokhorst
Provincie Limburg	Hoofdgroep Milieu en Water	Directeur	Dr.Ir. H.P.F. Curfs
Provincie Limburg	Hfdgr Ruimte, Groen + Verk	Directeur	Ir. J.J. de Waal Malefijt
8. Gemeenten en VNG			
Ver Nederlandse Gemeenten		Directeur	Prof. dr. J.T.J. van den Berg
Gemeente Amsterdam	Dienst RO		Drs. J.G.A. van Zoest
Gemeente Boxtel		Wethouder	G. v.d. Oetelaar
Gemeente Aa en Hunze		Burgemeester	Drs. R.W. Munniksma
Gemeente Aalten		Wethouder	Drs T.J. Udo-Van Helden
Gemeente Amstelveen		Gemeentesec	J. van den Bos
Gemeente Axel		Burgemeester	W.J. de Graaf
Gemeente Borculo		Burgemeester	Drs. J.M. Alma
Gemeente Borger-Odoorn		Wethouder	H.M. van der Veen-Kruit
Gemeente De Wolden		Burgemeester	Sj. Kremer
Gemeente Dirksland		Burgemeester	Dr. D. Boonstra
Gemeente Dronten		Wethouder	Ing. F. Nieuwland
Gemeente Egmond		Burgemeester	E.J. Brommet
Gemeente Gemert-Bakel		Raadslid	Ir. F.G.M. van Ekert
Gemeente Graft-De Rijp		Burgemeester	J.M. van Wel-Karbet
Gemeente Heerde		Wethouder	R. Docter
Gemeente Heino		Burgemeester	A.W.P. van den Berg
Gemeente Helden		Wethouder	M.J.H. Janssen
Gemeente Hontenisse		Burgemeester	Th.A.M. Steenkamp
Gem Hoogezand-Sappemeer		Wethouder	C.J. Drost
Gemeente Jacobswoude		Wethouder	Dr. J.N. Haasbroek
Gemeente Lochem		Wethouder	H.J. Oudenampsen
Gemeente Loenen		Raadslid	N.J. de Jong
Gemeente Loon op Zand		Burgemeester	J. Weierink
Gemeente Loppersum		Burgemeester	L. Pit
Gemeente Margraten		Burgemeester	P.A. van Hassel
Gemeente Noordoostpolder		Wethouder	H.J.G. Becker
Gemeente Nunspeet		Wethouder	A. Meijer
Gemeente Ravenstein		Wethouder	Drs. W.F.J. P. Elemans
Gemeente Rheden		Wethouder	E.M. van Hout-Notermans
Gemeente Ruurlo		Wethouder	W.H. Rijkenbarg
Gemeente Schouwen-Duiveland		Wethouder	D. van der Wekken
Gemeente Sint-Michielsgestel		Raadslid	H.E.M. Spermon-Marijnen
Gemeente Staphorst		Burgemeester	Drs. W.J. Plomp
Gemeente Ten Boer		Burgemeester	J.D. Alssema
Gemeente Tytsjerksteradiel		Wethouder	Ing. D.N.M. van Wees
Gemeente Uitgeest		Gemeentesec	C.M. Hansen
Gemeente Warmond		Burgemeester	G.W. van der Wel-Markerink
Gemeente Winschoten		Wethouder	A.H. Boerma-Van Doorne
Gemeente Winsum		Burgemeester	Ir. A.A. Drees
Gemeente Wûnseradiel		Burgemeester	Drs. Th.R. Piersma
Gemeente Ijsselmuiden		Burgemeester	M.M. Markusse
9. Waterschappen en Unie van Waterschappen			
Unie van Waterschappen		Alg directeur	Mr. R.J. van der Kluit
Heemraadschap Fleverwaard			
Hoogh De Stichtse Rijnlanden	WBP		F. Kroes
Hoogheemraadschap v. Delfland			
Hoogh US in Holl Noorderkwartier			J. van Dijk
Polderdistrict Betuwe			
Polderdistrict Groot Maas en Waal			
Wetterskip Fryslân			
Waterschap Noorderzijlvest		Dijkgraaf	Ir. H. van 't Land
Waterschap Groot-Salland			
Waterschap Noordoostpolder			
Waterschap Regge en Dinkel			
Waterschap Veluwe			
N.V. PWN Waterl Noord Holland		Alg Directeur	Ir. E.G.H. Vreedenburg
10. Organisaties voor natuur-en landschapsbeheer			
Landschapsbeheer Nederland		Directeur	A.M.E.M. van Heuven
Landschapsbeheer Drenthe			

Landschapsbeheer Friesland			
Landschapsbeheer Groningen			
Landschapsbeheer Gelderland			
Landschapsbeheer Utrecht			
Nat- en Landsch Noord-Holland			
Landschapsbeheer Zuid-Holland			
Landschapsbeheer Zeeland			
In Natura			A. van den Brand
Landschap Waterland			
St. IKL in Limburg			
De Landschappen		Directeur	Drs. P. C. von Meijenfeldt
St. het Groninger Landschap		dir-rentmeester	Ing. G.J. Sterkenburg
It Fryske Gea		Directeur	Drs. U.G. Hosper
Stichting Het Drentse Landschap		Rentmeester	Drs. E.W.G. van der Bilt
Natuur en Landschap Overijssel		Dir-rentmeester	Drs. F.R.M. Naber
Het Flevo Landschap		Directeur	Ing. J. van Olst
St Het Geldersch Landschap		Alg. directeur	B.H. Pijl
Stichting Het Utrechts Landschap		Dir-rentmeester	Ing. H.K.M. Lugtmeijer
St. Het Noordhollands Landschap		Directeur	J.J.T. Teeuwisse
Natuurbeh. overleg Noord-Holland			B. Spiers
St. Het Zuidhollands Landschap		Directeur	Ir. G. van den Berg
Stichting het Zeeuwse Landschap		Directeur	R.J.B.M. Willems
St. Het Noordbrabants Landschap		Directeur	Ing. J. Baan
Stichting Het Limburgs Landschap		Dir-rentmeester	Ing. G.W.P. Frenken
Vereniging Natuurmonumenten		Hoofddirecteur	Mr. F.W.R. Evers
Vereniging Natuurmonumenten	Inspectiekantoor	Inspecteur	Drs. F.G. Blanckenborg
Vereniging Natuurmonumenten	Inspectiekantoor	Inspecteur	Drs. B.L.J. van Leeuwen
Vereniging Natuurmonumenten	Inspectiekantoor	Inspecteur	Ir. H.F.M. Rampen
Vereniging Natuurmonumenten	Inspectiekantoor	Inspecteur	Ir. J.W.A. v. Rijn v. Alkemade
Vereniging Natuurmonumenten	Inspectiekantoor	Inspecteur	Ir. G.M. van der Slikke
Vereniging Natuurmonumenten	Inspectiekantoor	Inspecteur	Mr. A.P. de Weerd
Wereld Natuur Fonds			Drs. L. de Jong
SBNL		Directeur	Ir. P. Munters

11. belangenorganisaties natuur, milieu, recreatie, landbouw c.a.

St Milieufederatie Groningen			
Friese Milieu Federatie			
Milieufederatie Drenthe			
Natuur en Milieu Overijssel			
Milieufederatie Flevoland			M. van der Luit
Stichting Gelderse Milieufederatie			
Stichtse Milieufederatie			
Zuid-Hollandse Milieufederatie		Directeur	
Ver Zeeuwse Milieufederatie			
Milieufederatie Limburg			
Vereniging Milieudefensie			
IVN Ver. voor nat. & milieu-educ.		Directeur	G.J. Jutten
Vogelbescherming Nederland			Mr. T. Goedhart
Ver tot Behoud van het IJsselmeer			
Stichting Duinbehoud			
KNJV			G. Alferink
RECRON		Alg secretaris	F.A.M. Bolweg
HISWA Vereniging		Secretaris	A.A. Vink
Stichting Landelijk Fietsplatform			
Stichting Wandelplatform-LAW			
Vereniging OSO			
ANWB	Hoofddirectie	Hoofddirecteur	Mr. G. van Woerkom
Ruimte voor Recreatie		Voorzitter	E.J. Brommet
OVBinnenvisserij			
Ned Ver. Sportvissersfederaties		Voorzitter	H. Minekus
Productschap Vis		Voorzitter	Dhr. Langstraat
Zevibel			
Stichting de Noordzee		Plv. Directeur	M. Langendijk
Waddenvereniging			
LTO Nederland		Directeur	Ing. D. Duijzer
NLTO		Voorzitter	
FLTO		Voorzitter	
GLTO		Voorzitter	
WLTO		Voorzitter	G.H.J. Titulaer
LLTB		Voorzitter	

NCB	Voorzitter	
Nationale Coöperatieve Raad	Directeur	Prof. dr. ir. G. van Dijk
Ned Agrarisch Jongeren Kontakt		
Kritisch Landbouw Beraad		
Platform Biologica	Directeur	B. van Ruitenbeek
Bosschap	Secretaris	Ir. R. Nas
Stichting Bos en Hout		
NIROV	Directeur	Drs. J.J. Modder
Centrum voor Landbouw en Milieu		
Stichting RAAP		
Eur Centr Natuurbescherming	Directeur	Drs, R. Wolters
Groenfonds	Directeur	Drs. H.R. Balk
12. Tweede Kamer der Staten Generaal		
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	J.J. Feenstra
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	H.E. Waalkens
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	A. Duivesteijn
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	G.B. Schoenmakers
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	W. Herrebrugh
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	Drs M.W.C. Udo
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	Drs J.H. Klein Molekamp
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	Mr W.H.J. Passtoors
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	Ing. J.M. Geluk
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	G.J. Oplaat
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	J.J. Atsma
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	TH.A.M. Meijer
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	R.J.L. Poppe
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	ir B.J. van der Vlies
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	D.J. Stellingwerf
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	Mr WJC Swildens-Rozendaal
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	J.C. Witteveen-Hevinga
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	J.F. Snijder-Hazelhoff
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	K. Eisses-Timmerman
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	A.M.A. v. Ardenne-vd.Hoeven
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	J.M.G. Schreijer-Pierik
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	M.J. Augusteijn-Esser
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	Ir M.B. Vos
Tweede Kamer Vaste Commissie voor LNV	lid	Dr. C. Hermann

BIJLAGEN DEEL II : uitkomst evaluatiegesprekken

juli 2000

de gesprekspartners

De evaluatiecommissie heeft gesprekken gevoerd met een aantal belangrijke directe of indirecte gebruikers van het raadswerk. Hoewel de commissie zich beperkingen heeft moeten opleggen voor wat betreft het aantal gesprekken, heeft zij zich niet willen beperken tot de partijen waaraan de adviezen formeel zijn gericht: de departementen en de Tweede Kamer. Ook zijn gesprekken gevoerd met andere overheden, grote organisaties en regionale actoren. Daarbij werden de gesprekspartners zó gekozen dat behalve een inhoudelijke spreiding óók een goede geografische spreiding werd bereikt. Na afronding van deze evaluatiegesprekken is eveneens gesproken met de voorzitter en leden van de raad en met de medewerkers van het secretariaat. Het onderstaande schema geeft een overzicht van de gesprekspartners.

organisatie	onderdeel	functie	naam		
Ministerie van LNV	Bestuursraad	Secretaris Gen	Mr.	T.H.J.	Joustra
Ministerie van LNV	Directie Landbouw	Directeur	Ir.	A.M.	Burger
Ministerie van LNV	Directie GRR	Directeur	Ir.	Tj.	Kampstra *)
Ministerie van LNV	Directie Noord	Directeur	Ir.	H.R.	Oosterveld
Staatsbosbeheer		Directeur	Mr.	M.	Brabers
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	RWS, dir Water	Directeur			Verwolf
Ministerie van VROM	DG RO	Directeur	Prof.dr	H. van der	Cammen
		Hfd, Land geb	Ir.	Y	Horsten
Tweede Kamer der Staten Generaal		Lid	Mr.	P.C.E. van	Wijmen
Tweede Kamer der Staten Generaal	Vaste Cie LNV	Voorzitter	Ir.	P.K. ter	Veer
Provincie Noord-Holland	Provinciale Staten	Cie-Voorzitter	Dr.	M.C. van	Schendelen
Provincie Gelderland	Gedeput. Staten	Gedeputeerde	Ir.	J.C.	Boxem **)
Vereniging Nederlandse Gemeenten	Cie. Land. Geb.	Cie-Voorzitter		C.H.	Suttorp
Stichting Natuur en Milieu		Coördinator		D.N.	Tiemersma
		Bel.medew..		B.	Hermans
Stichting Brabantse Milieufederatie		Directeur		P. van	Poppel
		Bel.medew.		O.	Raymakers
Vereniging Natuurmonumenten		Directeur	Mr.	C.N. de	Boer
Stichting Recreatie KIC		Directeur	Mr.	L.J.	Meiresonne
LTO Nederland		Secr.Grondgeb	Drs.	J.W.	Straatsma
Westelijke Land- en Tuinbouw Org		Voorzitter		J. de	Groot
Unie van Waterschappen		Voorzitter	Ir.	A	Segers
Federatie Particulier Grondbezit		Directeur		G.R. van	Woudenberg
Productschap Vis		Secretaris	Drs.	H.G. van der	Bend
Raad voor het Landelijk Gebied		Voorz + leden			div. *)
Raad voor het Landelijk Gebied		secretariaat			div. *)

*) met afwijkende 'agenda', toegesneden op bijzondere rol in dit verband
 **) ir. Koert, Hoofd beleidsontwikkeling landelijk gebied, i.o.m. Boxem

de gesprekken

De gesprekken zijn gevoerd in de periode van half mei tot begin juli 2000. De evaluatiecommissie heeft de heer ir. A.J. Korff ingeschakeld om - met instructies van de commissie en vergezeld door de secretaris van de raad voor zakelijke informatie en verslaglegging - de gesprekken namens de commissie te voeren. De gespreksverslagen zijn - na controle op juistheid en volledigheid door de heer Korff - door de secretaris in handen gesteld van de evaluatiecommissie.

de gespreksverslagen

De commissie heeft de gespreksverslagen bestudeerd en nadrukkelijk gebruikt bij de opstelling van haar rapport - in samenhang met de resultaten van de schriftelijke enquête - maar gemeend deze niet als zodanig te moeten publiceren. Om die reden zijn hierna alleen de geaggregeerde resultaten van de totale reeks gesprekken weergegeven.

de uitkomsten, naar onderwerp

kent men de raad?

De ondervraagden bleken op korte termijn bereid tot een gesprek, hetgeen erop wijst dat men het werk van de raad belangrijk of op zijn minst potentieel belangrijk vindt. Zij kennen de raad en zijn adviezen redelijk tot goed. Een aantal kent ook meerdere raadsleden persoonlijk. De meeste ondervraagden geven zich er rekenschap van dat zij niet alle adviezen kennen, maar vooral die welke het meest relevant zijn voor het eigen werk en positie. Meerdere keren wordt uitgesproken dat het bestaan van de raad belangrijk is voor het landelijk gebied.

onafhankelijkheid van de raad?

Er is brede overeenstemming over het feit dat de raad zich onafhankelijk opstelt en manifesteert, ook al heeft de minister via het werkprogramma een nadrukkelijke invloed, hetgeen overigens niet bij alle gesprekspartners geheel bekend was. Aangegeven wordt dat het de raad wordt toevertrouwd - mede op basis van de persoonlijkheden van voorzitter en leden - dat adviesonderwerpen naar eigen inzicht van de juiste accenten worden voorzien en dat adviezen zonder ongewenste inmenging tot stand komen.

programmering en werkprogramma?

De gang van zaken rond het werkprogramma is - buiten de direct betrokkenen bij LNV - slechts gedeeltelijk bekend. Veelal realiseert men zich wel dat de minister (en het departement) van LNV daarbij een belangrijke rol speelt, maar verder speelt één en ander zich buiten hun gezichtsveld af. De adviesonderwerpen die de raad oppakt acht men echter relevant - en bij de meesten is er dan ook niet de drang tot een nadere bemoeienis - maar een informele consultatie van lagere overheden achten sommigen opportuun. In afwijking van de algemene opinie werd van sommigen bij LNV vernomen dat men de adviesonderwerpen tot op heden minder relevant vond voor het (eigen) beleid. Thans zou echter een structurele verbetering zijn doorgevoerd door middel van een directe betrokkenheid bij de programmering tot op het hoogste niveau.

deskundigheid en evenwichtigheid in de samenstelling van de raad?

De samenstelling van de raad wordt - mede op grond van de geproduceerde adviezen - over het algemeen als evenwichtig beschouwd. In enkele kanttekeningen wordt de samenstelling echter ook 'traditioneel' of 'té evenwichtig' genoemd, waarin de hand van, dan wel de situatie bij LNV herkenbaar zou zijn. Er zou ook sprake zijn van enig 'bestuurlijk overgewicht'. De visserij mist een duidelijk inbreng vanuit die sector.

De samenstelling vindt men passen bij het type adviezen en het gekozen abstractieniveau. Voor specifieke sectorale adviezen - die men overigens niet voorstelt - acht men de deskundigheid in de raad ontoereikend, tenzij men specialistische commissies gaat instellen.

andere accenten in de samenstelling?

De belangrijkste suggesties zijn om te waken voor bestuurlijk overgewicht en om enige nieuwe, 'van buiten' afkomstige leden en gezichtspunten in te brengen, bijvoorbeeld met betrekking tot agribusiness en sociaal-culturele, psychologische, gezondheids-, technologie- en wateraspecten. Daarnaast zijn er diverse suggesties om 'traditionele invalshoeken' in de raad te versterken, zoals productielandbouw, recreatie, bosbouw, ecologie, ontwerp en visserij.

Een algemene eis die men aan raadsleden stelt, is dat men in staat en bereid moet zijn over de grenzen van het eigen specialisme heen te kijken en dat men over enige visionaire eigenschappen moet beschikken. Enkelens geven aan dat men het beleid ook aan de praktijk moet kunnen verbinden en dus weten hoe het veld in elkaar zit.

andere accenten in werkprogramma en adviezen?

Er bestaat bij de geïnterviewden brede overeenstemming over het feit dat de huidige (en wettelijke) nadruk op brede samenhangen en de langere termijn gehandhaafd moet blijven. Enkele ondervraagden zouden een 'bijmenging' van korte, meer op de actualiteit gerichte adviezen op prijs stellen, desnoods *quick and dirty*. De meesten raden dat echter af, in elk geval

als een structurele activiteit. Er bestaat wel overeenstemming over het feit dat aandacht voor de actualiteit hoe dan ook zou moeten wortelen in de strategische adviezen, dat wil zeggen dat die adviezen als het ware aan actuele voorbeelden worden verduidelijkt en getoetst. Daarmee zou dan tegelijk aandacht worden gevraagd voor die onderliggende adviezen en zo worden bijgedragen aan de bekendmaking ervan.

Bij de handhaving van de huidige lijn van advisering, zoals de ondervraagden dat in het algemeen voorstaan, wordt aangetekend dat *'goede adviezen op een hoog abstractieniveau vragen om problemen'*. Met andere woorden, dat vergt bij het departement een organisatorisch proces voor de uitwerking en doorvertaling naar beleid en onderzoek.

Wensen en suggesties aangaande nadere accenten in toekomstige werkprogramma's en adviezen waren onder meer: praktijkvertaling en implementatie, aandacht voor de regio, stad-landrelaties, soortenbeleid, productielandbouw, sociaal-culturele ontwikkelingen, houtteelt en -voorziening, de teruglopende natuurkwaliteit, mengen van functies, ontwikkelingen en marges in de landbouw, de trek naar het platteland, de beeldvorming van natuur (van bedreiging naar kans), de ontwikkeling in grensstreken, uitwerking van het compensatiebeginsel, recreatiegedrag, het bij de mensen brengen van het landelijk gebied, zoekgebieden voor waterretentie, visie op dorpsontwikkeling, implementatie gebiedsgerichte aanpak verdroging en waterberging, nieuwe vormen van omgevingsbeheer, Deltametropool, procesmanagement bij reconstructies, EU-ontwikkeling op langere termijn, de visserij na 2002 en infrastructurele werken in de Noordzee. Opvallend is dat aangaande de sociaal-culturele aspecten grote verschillen van inzicht bestaan: sommigen vinden dat de raad daaraan al opvallend veel aandacht besteedt, terwijl anderen menen dat het een noodzakelijke nieuwe uitdaging betreft.

aard en inhoud van de uitgebrachte adviezen?

Er bestaat onder de ondervraagden brede overeenstemming over de goede kwaliteit van de adviezen alsmede de relevantie voor het rijksbeleid, dat laatste met een enkele uitzondering bij LNV. Men acht de adviezen verhelderend, verfrissend en ook wel verrassend, onder meer door de gekozen invalshoek, het verbinden van verschijnselen of het geboden uit- of overzicht op ontwikkelingen en oplossingsrichtingen. In voorkomende gevallen worden de adviezen ook ervaren als een bevestiging van de koers die men heeft gekozen of op het punt staat te kiezen.

Van meerdere kanten wordt aangegeven dat de aanbevelingen scherper zouden kunnen en/of dat men een nadere selectie of prioritering van de aanbevelingen wenselijk acht. In een enkel geval wordt zelfs gesuggereerd om ook forse, nog niet uitgekristalliseerde en door de hele raad gedragen standpunten naar buiten te brengen, teneinde discussies op gang te brengen.

Een verwachting die algemeen leeft ten aanzien van de adviezen - en niet in de laatste plaats bij LNV zelf - is dat de adviezen een belangrijke rol spelen bij het 'scherp houden' van LNV.

leesbaarheid/toegankelijkheid van adviezen?

Men vindt de adviezen ook goed leesbaar, helder geschreven en toegankelijk. Dat geldt met name het 'samenvattend advies' dat voor de ondervraagden het belangrijkste onderdeel is. Enkelen geven aan dat zij - behalve de al gememoreerde aanscherping en selectie van aanbevelingen - ook meer aandacht voor opmaak en illustraties wenselijk vinden.

eigen gebruik van de adviezen?

De ondervraagden geven allen te kennen de adviezen - meer of minder intensief - te gebruiken. Het gebruik ten behoeve van agenda-vorming en de persoonlijke oriëntatie op onderwerpen vormt daarbij een gemeenschappelijk punt. Ander en meer specifiek gebruik lijkt mede afhankelijk van het werk en de positie van de ondervraagde. Direct gebruik voor rijksbeleid lijkt bij VROM tot nu toe meer dan bij LNV. Organisaties gebruiken de adviezen voor interne discussie en standpuntbepaling en in overleg, onder met de overheid. Een kenmerkende waarneming: adviezen staan aan de basis van ontwikkelingen maar dat is later niet altijd terug te herkennen.

doorwerking van de adviezen in rijksbeleid?

Naast vrij brede overeenstemming over het feit dat de adviezen van de raad een agendavormende, motiverende of samenbindende rol spelen bij het vinden van de juiste

oriëntatie van het beleid, bestaat er óók vrij brede overeenstemming over dat in het rijksbeleid - en met name het LNV-beleid - te weinig met de adviezen wordt gedaan en dat men in ieder geval te weinig laat zién wat met de adviezen wordt gedaan. Vrijwel iedereen vindt dat jammer en niet terecht. Een geïnterviewde verwoordde dat hij na het lezen van de adviezen vaak denkt; 'ik hoop dat de minister daar nu eens iets mee doet', maar tot zijn teleurstelling bemerkt dat dat vaak maar beperkt het geval is. Bij LNV is bij enkelen te horen dat dit met name te maken zou hebben met het feit dat de adviezen - door gebrek aan sturing bij de programmering tot nu toe - onvoldoende aansluiten op de beleidsbehoeften. Bij andere departementen en provincies ziet men eerder een neiging om de adviezen van de raad te gebruiken en concreet te noemen. Echte coördinatie bij LNV zou ontbreken, wat niet zonder meer aan onwil wordt geweten, maar eerder onmacht om de doorwerking van integrale adviezen in de huidige constellatie adequaat vorm te geven.

Mede tegen de achtergrond van de beperkte directe doorwerking in het rijksbeleid wordt toezending van de adviezen aan een brede groep des te belangrijker geacht: de adviezen zijn belangrijk en doorwerking heeft vele vormen en wegen. Met de woorden van één geïnterviewde: zó hebben de adviezen altijd nut, ook als de minister er helemaal niets mee doet!

Overige suggesties waren: minder vriendelijk opstellen, meer reactie eisen, scherper formuleren: voor discussie en verwachtingspatroon, bij aanbevelingen ook een 'sleutel' opnemen hoe ze in beleid om te zetten, herhalen essentie eerdere adviezen: los en in nieuwe adviezen, instellen ambtelijke ad hoc groep voor uitwerking en doorvertaling advies voor beleid en onderzoek (eventueel ook voor monitoring van de feitelijke doorwerking), vaker symposia n.a.v. uitgebrachte adviezen organiseren, bijeenkomsten met veld en LNV organiseren, bijeenkomsten voor specifieke groepen als kamerleden of gemeente besturen, de druk opvoeren d.m.v. publiciteit.

communicatie en publiciteit?

Door de brede waardering voor de inhoud en beleidsrelevantie van de adviezen, wordt bij velen de hoop en verwachting gevoed aangaande een (snelle) doorwerking, die men dan echter te weinig ziet. Dit wordt behalve aan de situatie bij LNV, met name ook geweten aan het (te) weinig nadrukkelijk naar buiten brengen van de adviezen door de raad. In het algemeen vindt men dat de raad te weinig aandacht besteedt aan de bekendmaking en publiciteit van zijn adviezen. Daarnaast zou de raad te bescheiden, te terughoudend, te weinig dwingend naar LNV toe zijn. Gesuggereerd wordt om meer volgens het adagium *be good and tell it* te opereren en in dat kader ook nadrukkelijker de publiciteit te zoeken, ook al worden de grenzen en beperkingen op dat punt door velen onderkend.

Overige suggesties waren: gebundelde samenvattingen publiceren, nieuwsbrief voor bredere groep ter kennismaking met raad en adviezen, populaire uitgaven van sommige adviezen, luchtiger opmaak en illustraties in adviezen, nadrukkelijker specifieke doelgroepen benaderen, desnoods met specifieke onderdelen uit advies

officiële beleidsreacties op adviezen?

De ondervraagden zijn - voor zover op de hoogte van de situatie - unaniem van mening dat de beleidsreacties van de zijde van LNV *'too little, too late'* zijn. De ondervraagde Kamerleden veronderstellen dat alleen met snelle en meer inhoudelijke reacties de controlerende taak adequaat is uit te voeren. Ook bij LNV ziet men in dat hierin verbetering gebracht moet worden, en dat niet alleen met het oog op de bestaande wettelijke verlichtingen.

de relatie met andere adviescolleges?

Er bestaat bij de ondervraagden brede steun voor de huidige situatie van aparte adviescolleges per departement. Vastgesteld wordt dat zee (buiten kustwateren) nergens aan bod komt, leidend tot de vraag of daarvoor een aparte adviesraad (eventueel voor alle 'natte' onderwerpen?) zou moeten zijn. Verdere samenvoeging acht niet 'behapbaar' en wat belangrijker is: men vindt de huidige situatie ook in het belang van de discussie, de eigen verantwoordelijkheid van de ministers en het uiteindelijke primaat van de politiek wat betreft het maken van de definitieve keuzen. Een ondervraagde vatte kernachtig samen: 'samenvoeging levert alleen maar minder op'. Sommige ondervraagden hechten wel sterk aan nadrukkelijke

samenwerking tussen de adviescolleges, met name voor bepaalde onderwerpen. Een praktisch voorstel is uitlenen van leden over en weer, bij overlappende onderwerpen. Bij de meesten bestaat echter aan intensieve samenwerking - behalve programmatische afstemming - weinig behoefte.

BIJLAGEN DEEL III : algemene gegevens met betrekking tot de raad

bijlage III-1: Wet op de Raad voor het Landelijk Gebied (instellingswet)

bijlage III-2: Kaderwet Adviescolleges

bijlage III-3: totaaloverzicht werkprogramma's 1997-2000

werkwijze bij de totstandkoming jaarlijkse werkprogramma:

- In het begin van het kalenderjaar starten binnen LNV inventarisaties en gesprekken over de mogelijke adviesonderwerpen voor het daaropvolgende kalenderjaar. Hieruit wordt een voorstel (= selectie) gedestilleerd, waarin ook de op dat moment bekende/veronderstelde wensen van de bewindslieden worden verwerkt. Dat voorstel wordt vervolgens één of meer keren besproken in het zgn. 'beleidsoverleg' (bestuursraad + directeuren).
Het resultaat is een opsomming van 'adviesvoornemens' van de zijde van LNV, dat volgens de planning rond april gereed zou moeten zijn, hetgeen echter nimmer werd gehaald.
- LNV biedt de 'adviesvoornemens' schriftelijk aan de raad aan, met de vraag om op basis daarvan een concept werkprogramma op te stellen. Daarbij kan de raad ook ongevraagde onderwerpen opvoeren, dan wel aangeleverde onderwerpen verbreden. Directe contacten tussen raad en minister in deze periode (niet structureel) kunnen leiden tot nadere prioriteitsstelling in, dan wel aanvulling van de door het departement aangereikte onderwerpen.
Het resultaat is een concept werkprogramma, binnen enkele weken na ontvangst van de voornemens door de raad opgesteld.
- De raad biedt zijn concept werkprogramma ter vaststelling aan de minister aan. De minister stelt dit conform vast ténzij de ambtelijke afstemming met de minister in het voortraject onvoldoende blijkt te zijn geweest en er wijzigingen en/of aanvullingen nodig zijn. Dit blijkt dan in het overleg dat de raad in dit stadium (structureel) met de minister voert. Dit zou ruim voor het zomerreces moeten plaatsvinden maar in de praktijk vond dit steeds in het najaar plaats.
Het resultaat is een voorlopig - door de minister van LNV - vastgesteld werkprogramma.
- De minister van LNV zendt het werkprogramma vervolgens naar de Ministerraad, ter bespreking en definitieve vaststelling. In de Ministerraad wordt het werkprogramma tot nu toe ongewijzigd vastgesteld, met dien verstande dat daarbij soms wel de wens wordt geuit bepaalde onderwerpen (in overleg) met één of meer andere raden op te pakken.
Het resultaat is een definitief werkprogramma dat door de minister - indien dat nog kan - vóór de begrotingsbehandeling van LNV naar de Tweede Kamer wordt gezonden.
- De Tweede Kamer heeft tot op heden geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid het werkprogramma te amenderen. Wel hebben afzonderlijke fracties of leden over onderwerpen contact gezocht, maar dit leidde niet tot amendementen, laat staan een stemming.
Het werkprogramma dat door de minister naar de Tweede Kamer wordt gezonden, wordt op dat zelfde moment door de raad beschouwd en ook gepubliceerd als het 'definitieve' werkprogramma. Indien het parlement een aanvulling zou wensen, kan deze aan het vastgestelde programma worden toegevoegd als 'tussentijdse aanvulling', zoals nu in de praktijk al gebeurt met onderwerpen die na vaststelling bij de minister van LNV, bij andere departementen/bewindslieden of bij de raad zelf opkomen. Het programma biedt daarvoor in beginsel - enige - ruimte.

WERKPROGRAMMA 1997-1998

De onderwerpen zijn weergegeven met de titels en beschrijvingen zoals ze destijds werden aangeboden aan de Eerste en Tweede Kamer. De corresponderende adviezen hebben vaak andere titels gekregen.

• stad-land concepten

De relatie 'rood-groen' blijft de aandacht opeisen zolang enerzijds de behoefte aan woon- en bedrijfsruimte en anderzijds de behoefte aan 'groene' omgevingskwaliteit en recreatiemogelijkheden blijven groeien. Een belangrijk punt vanuit de optiek van het landelijk gebied is het afwegen van het concept van de compacte verstedelijking tegen een meer gespreide verstedelijking met veel groen daarbinnen, waarover ook een 5e nota Ruimtelijke Ordening zich zal gaan uitspreken. De raad wordt gevraagd hierover zijn visie te geven en daarbij ook aandacht te schenken aan aspecten als mobiliteit, grondverwerving, leefbaarheid, en de definiëring van kwaliteit in dit verband.

• LNV-beleidsverkenningen landelijk gebied in de 21e eeuw

Op het departement van LNV wordt gewerkt aan 'beleidsverkenningen voor de 21 eeuw', om een toekomstgerichte beleidskoers voor het landelijk gebied uit te kunnen zetten. De ontwikkelingen in het grondgebruik, de economische dragers en de identiteit van het landelijk gebied vormen belangrijke aandachtspunten in deze verkenningen. De raad wordt gevraagd om - op grond van de verkenningen - te adviseren over de gewenste beleidskoers.

- **de ontwikkeling van nieuw land**

In discussies over o.m. de ontwikkeling van Schiphol, de Rotterdamse haven en nieuwe woningbouwlocaties komt de optie van 'nieuw land' steeds nadrukkelijk naar voren. De raad wordt gevraagd om vanuit de optiek van het landelijk gebied de voor- en nadelen daarvan te bezien, evenals de samenhang tussen de afzonderlijke projecten.

- **bestuurlijke implicaties LNV-koers voor de 21^e eeuw**

Zodra op grond van de verkenningen een beleidskoers voor de 21^e eeuw is uitgezet, zullen de bestuurlijke implicaties daarvan moeten worden bezien. De raad wordt gevraagd hiervoor een eerste aanzet te geven en o.m. aandacht te besteden aan de organisatie, de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden en de instrumenten. Tussentijdse evaluatie van lopend lange termijnbeleid - met name het Natuurbeleidsplan - zal hiervoor tevens als concrete bouwsteen worden gebruikt.

- **grootschalige ingrepen en de kwaliteit van het landelijk gebied**

De ontwikkeling van grootschalige infrastructuur, woningbouw en bedrijvenlocaties vindt met name plaats in het landelijk gebied en heeft daarvoor belangrijke gevolgen. De raad wordt gevraagd om te bezien hoe bij deze ontwikkelingen 'ruimtelijke kwaliteit' behouden kan blijven dan wel ontwikkeld kan worden en welke eisen dat stelt aan de genoemde ontwikkelingen.

- **toekomstige relatie land-water**

Gelijktijdig vinden zeespiegelstijging en bodemdaling plaats, terwijl ook het omgaan met fluctuerende hoeveelheden rivierwater steeds meer de aandacht vraagt. De raad wordt gevraagd om vanuit de optiek van het landelijk gebied te verkennen wat de belangrijkste bedreigingen zijn en daarvoor creatieve oplossingen aan te dragen.

- **de beschikbaarheid van water (combineren met toekomstige relatie land-water)**

De ontwikkelingsmogelijkheden van het landelijk gebied, zowel voor landbouw, natuur, recreatie als andere functies, zijn sterk afhankelijk van water: in hoeveelheid en kwaliteit. Gebruik of belasting van water door de ene functie kan voor andere functies beperkingen opleveren. Waar (schoon) water in de komende eerder schaarser wordt dan overvloediger, is het zoeken naar oplossingen van groot belang. De raad wordt gevraagd hiervoor een aanzet te geven.

- **2e fase kustvisserij-beleid**

De eerste fase van het kustvisserijbeleid wordt geëvalueerd. De raad wordt gevraagd om - op basis van deze evaluatie en voorafgaand aan het opstellen van een beleidsvoornemen voor de tweede fase - een oordeel te geven over de afweging tussen natuur en sociaal-economische belangen.

- **hectares of kwaliteiten: de gewenste natuur in relatie tot andere functies**

Tot nu toe heeft - bij het verkrijgen van een beter evenwicht tussen natuur en ruimtegebruik in Nederland - de nadruk vooral gelegen bij het kwantitatieve aspect: het verwerven resp. bestemmen van hectares voor natuur. De raad wordt gevraagd om daarnaast de mogelijkheden voor een meer kwalitatieve benadering te onderzoeken. De schaarse ruimte in Nederland en de ruimtebehoefte op velerlei gebied dwingen immers om meer aandacht te gaan schenken aan kwalitatieve aspecten, met name: (1) welke natuur(kwaliteit) door de maatschappij wordt gewenst en (2) in hoeverre deze ook in combinatie met andere functies kan worden gerealiseerd.

- **wat moet de maatschappij over hebben voor natuur en recreatie?**

Natuur en recreatie zijn geen gewone marktsector, hetgeen betekent dat 'de maatschappij' c.q. de overheid een bijzondere rol heeft te vervullen. De raad wordt gevraagd zich uit te spreken over wat de maatschappij als geheel voor natuur en recreatie over moet hebben (instrumenteel, financieel, fiscaal en anderszins) en wat daarbinnen de onderscheiden verantwoordelijkheden zijn voor burgers, bedrijven en overheid.

- **voedselproductie in de 21 eeuw**

Algemeen wordt de gedachte geaccepteerd dat - zeker op de langere termijn - economie en ecologie ook in Nederland hand in hand dienen te gaan voor een werkelijk duurzame ontwikkeling. De raad wordt gevraagd voor de sectoren akkerbouw, melkveehouderij, intensieve veehouderij en tuinbouw een dergelijke afweging en mogelijke synthese tussen economie en ecologie te bezien. Daarbij zal hij ook stilstaan bij de maatschappelijke aanvaardbaarheid van productiemethoden en meer in het algemeen de overlevingskansen van de sectoren in Nederland. Tevens wordt de raad gevraagd om in dit verband onder meer aandacht te besteden aan concurrentiekracht en aan de liberalisering van de wereldhandel en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

- **integraal ontwikkelingsperspectief IJsselmeer**

De raad constateert dat er in en rond het IJsselmeer sprake is van vele ontwikkelingen en voorgenomen ontwikkelingen, die echter niet steeds in samenhang met elkaar en met het totale pakket aan waarden, functies en mogelijkheden worden gezien en beoordeeld. Een samenhangende ontwikkelingsvisie voor het totale 'natte hart van Nederland' en voor alle (landelijke en niet-landelijke) functies ontbreekt. De raad is voornemens een aanzet te geven voor een dergelijk samenhangend gebiedsperspectief.

- **kenmerkend landelijk gebied als nationale identiteit**

Tegen de achtergrond van de globalisering van de economie en andere - waaronder culturele - aspecten van de maatschappij en wellicht de vorming van een Verenigd Europa, wordt de vraag naar de eigen identiteit steeds aktueller. De inrichting en kenmerken van het Nederlandse landelijk gebied vormen een belangrijk onderdeel van die identiteit. Om te voorkomen dat deze identiteit verloren gaat op het moment dat deze steeds belangrijker wordt, wil de raad proberen te bepalen waaruit die identiteit feitelijk bestaat, wat de voornaamste dragers daarvan zijn en welke conclusies daaruit kunnen worden getrokken voor het beleid.

WERKPROGRAMMA 1999

- **LNV tussen Europa en de regio**

In het kader van versterking van de integrale gebiedsgerichte aanpak, wordt de raad gevraagd om de potentiële succes- en faalfactoren van gebiedscontracten, respectievelijk regionale enveloppen te verkennen en randvoorwaarden voor toepassing te formuleren. Expliciet dient daarbij aandacht te worden besteed aan de in de regeringsverklaring aangegeven wens om de regionale regiefunctie van de provincies (verticale coördinatie) te versterken en eveneens aan de invulling van de schakelrol van LNV tussen Europa en de regio's. Bij het in beeld brengen van de genoemde schakelrol tussen Europa en de regio's wordt ook aandacht gevraagd voor Agenda 2000 en de nationale enveloppe, de noodzaak van herziening van het Structuurschema Groene Ruimten het fenomeen van 'vele kleintjes maken een grote', dat wil zeggen hoe moet worden omgegaan met sluipende ontwikkelingen in het landelijk gebied die zich overal, maar zeker op kleine schaal, voordoen en uiteindelijk een grote, onbedoelde uitwerking kunnen hebben.

- **beleid en ruimte voor verschillende landbouw- en ontwikkelingssporen**

Het ingezette beleid voor plattelandsvernieuwing heeft aanzetten gegeven voor ontwikkelingen op het gebied van de multifunctionele landbouw. Niet-agrarische activiteiten, zoals vormen van agrarisch natuurbeheer, recreatie en toerisme, zorglandbouw en dergelijke, zijn daarbij van toenemende betekenis. Aan de raad wordt gevraagd om binnen het brede kader van plattelandsvernieuwing te bezien in hoeverre agrarische en andere ondernemers vorm kunnen geven aan een sterk platteland. Hierbij zal aandacht worden besteed aan ontwikkeling(smogelijkheden) van alle landbouwsporen, aan de niet-landbouwdragers en aan accenten en (on)mogelijkheden in ruimtelijk opzicht. De raad wordt ook gevraagd om advies te geven of en zo ja hoe overheidshandelen gewenst is. Suggesties vooreventueel in te zetten instrumenten zijn eveneens welkom.

- **grondbeleid**

Grondbeleid is in toenemende mate van belang voor het beleid van LNV en voor realisering van de daarbij gestelde doelen. De raad wordt gevraagd om - samen met de VROMraad - te beoordelen welke instrumenten zijn te verbeteren, nadrukkelijker zijn in te zetten of zonodig zijn te ontwikkelen, en een gemeenschappelijke advies uit te brengen. Daarbij wordt onder meer aandacht gevraagd voor een uitwerking van de 'rood betaalt voor groen'-gedachte.

- **agrologistiek, ICT en Nederland als vestigingsplaats voor agrofoodconcerns**

Aan de raad wordt gevraagd hoe de positie van Nederland als vestigingsplaats voor (internationale) agrofoodconcerns kan worden versterkt binnen de doelstelling om Nederland duurzaam én concurrerend in te richten voor een gezonde landbouw, waarbij milieubelasting en risicobeheersing centraal staan. Daarbij wordt gevraagd in ieder geval aandacht te besteden aan aspecten van infrastructuur, logistieke dienstverlening en informatietechnologie, alsmede aan de invloed van Agenda 2000 en de WTO-ronde hierop. Advisering in 2000 na een voorbereiding die start in 1999.

- **overige onderwerpen**

AANVULLENDE VRAAG: 'Strategie landelijk gebied'. Hierover zal een gemeenschappelijke aanvraag aan VROMraad en RLG worden voorgelegd. Advisering af te stemmen met onderwerp (2).

INTERIM-ADVISING: wordt gevraagd in het kader van de onderwerpen (1) en (2).

WERKPROGRAMMA 2000

In dit werkprogramma is nog enige ruimte voorzien voor aanvullende vragen rond de genoemde dan wel andere onderwerpen, met name naar het einde van het jaar 2000 toe.

- **het algemene beeld van het landelijk gebied in 2010**

Om het actuele beleid mede te kunnen richten op de ontwikkelingen op de langere termijn, is een samenhangend totaalbeeld nodig van waar het in het landelijk gebied in grote lijnen naar toe moet. In welke mate en in welke vorm zullen de verschillende agrarische sectoren het beeld van het landelijk gebied in 2010 (kunnen) bepalen? En hoe verhouden zij zich daarbij met natuur, bos en landschap, recreatie, bewoning en andere vormen van bedrijvigheid. In hoeverre is dit beeld in overeenstemming met het zogenoemde 'Europees Landbouwmodel' c.q. een Nederlandse uitwerking daarvan?

Deze schets vormt tevens de context voor de onderwerpen 2 en 3.

- **de toekomst van de dierhouderij in Nederland**

De dierhouderij wordt thans gekenmerkt door problemen en incidenten. Het beleid terzake is voor een belangrijk deel gericht op het vinden van oplossingen daarvoor. Maar wat is, gegeven het feit dat LNV wil streven naar een schone en veilige landbouw, die voldoet aan maatschappelijke randvoorwaarden, het perspectief op de langere termijn? Wat zijn de toekomstmogelijkheden voor de verschillende vormen van dierhouderij - met name ook de intensieve - en voor de daarmee verbonden verwerkende industrie in ons land?

- **de kansen voor biologische landbouw**

De biologische landbouw wordt thans als bijzondere bedrijfsvorm gestimuleerd. Beoogd wordt om het aandeel binnen de totale agrarische productie te vergroten. Wat is echter het lange termijnperspectief voor de biologische landbouw? Blijft het een niche-markt met een afzonderlijke productielijn en zo ja om welk marktaandeel gaat het dan en welke voorzieningen - ook ruimtelijk - vraagt dat? Of verdwijnt op termijn het huidige onderscheid en wordt biologische productie de algemene norm? Welke beleidsinzet en afstemming op Europese regelgeving is in dit perspectief noodzakelijk?

- **de politiek-maatschappelijke basis voor natuurbeleid**

Natuurbeleid is meer dan een vorm van grondbeleid die zonder discussie over noodzaak en middelen door de overheid alleen kan worden uitgevoerd. De natuur is naast de inzet van de overheid óók afhankelijk van de participatie van organisaties, bedrijven en individuele burgers en van het algemene draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Hoe kan de politiek-maatschappelijke verankering van het natuurbeheer worden onderhouden en versterkt, teneinde te voorkomen dat het een sluitpost wordt en de noodzakelijke continuïteit in gevaar komt? Welke impulsen kan LNV geven en tot welke situatie in beheer en beleid kan dat op termijn leiden?

- **P.M.: agrologistiek, ICT en Nederland als vestigingsplaats voor agrofoodconcerns**

Doorlopend vanuit werkprogramma 1999, punt (4).

Bijlage III-4: externe contacten

(1) externe contacten in de oriëntatie- en uitwerkingsfase van de adviesvoorbereiding

In alle gevallen heeft de raad bij de voorbereiding van zijn adviezen informatieve contacten met een breed scala aan deskundigen, bestuurders en belangenbehartigers: niet om tot compromissen te komen of zijn meningsvorming aan te passen, maar wel om zich breed te informeren en zijn opvattingen te toetsen aan wetenschappelijke inzichten en de bestuurlijke praktijk. De belangrijkste werkvormen waarin externe deskundigen werden ingeschakeld zijn:

- bilateraal contact, 'los' of als interview in een geplande reeks,
- werkbezoek of werk/discussiebijeenkomsten op basis van tussenproducten of concepten,
- structurele deelname aan de voorbereidingsgroep vanuit de raad.

Ter illustratie van de aard en omvang van de externe contacten bij de adviesvoorbereiding dient het overzicht over het jaar 1998, dat ook maatgevend is voor andere jaren.

deelname in 1998 van externen aan werkgroepen, bijeenkomsten en interviews

(NOTA BENE: exclusief de contacten met andere adviesraden in binnen- en buitenland)

Adviescommissie kokkels	Ned. Inst. voor Toegepaste Geowetensch.-TNO
Adviescommissie mosselen	Nederlandse Vissersbond
Adviespraktijk voor Ruimte&Milieu (Herngreen)	Nederlandse Zuivelorganisatie
AIDEnvironment	Nuffic
ANWB	Platform Biologische Landbouw en Voeding
Boschapp	Producentenorganisatie Texel
BügelHajema stedenbouwkundig Bureau (Bolt)	Produktschap Vis
Burgers Dierenpark	Provincie Flevoland
Centraal Bureau Levensmiddelenhandel	Provincie Noord-Holland
Centraal PlanBureau	Provincie Zuid-Holland
Consumentenbond	Provinsje Fryslân
Coöp. Producentenorganisatie Ned. Kokkelvisserij	Rabobank Nederland
Coöp. Producentenorganisatie Ned. Mosselcultuur	RIKZ, RijksInstituut voor Kust en Zee
Dienst Landelijk Gebied	RIVM
Eurotoques koks-organisatie	RIZA
Gebroeders Das	Rijksplanologische Dienst
Gemeente Amsterdam	Rijkswaterstaat Zeel/Z-H/OostNed/IJsselmeer
Gemeente Brummen	Schuttevaer
Gemeente Heerhugowaard	Staatsbosbeheer
Gemeente Nieuwkoop	Staringcentrum-DLO
Gemeente Schiermonnikoog	Stichting In Natura/WLTO
Goois Natuurreservaat	Stichting Natuur en Milieu
Hogeschool van Holland	Stichting Recreatie, Kennis en InnovatieCentrum
Hogeschool van Utrecht	Stichting Waterrecreatie IJsselmeer/randmeren
Hoogheemraadschap Rijnland	Unie van Waterschappen
IBN-DLO	Universiteit van Amsterdam (...)
IKC-Natuurbeheer	Katholieke Universiteit Brabant (...)
IVN, instituut voor natuur- en milieueducatie	Technische Universiteit Delft (techn bestuurskunde)
Kamer van Koophandel Flevoland	ErasmusUniversiteit (bestuurswetenschappen)
Kon. Ned. Academie van Wetenschappen	Rijksuniversiteit van Groningen (...)
KNMI	Rijksuniversiteit Leiden (Milieubiologie)
Kuiper Compagnons architecten (Bhalotra)	Katholieke Universiteit Nijmegen (...)
Landbouwvertegenwoordiging Lissabon	Universiteit van Utrecht (...)
LEI-DLO	Landbouw Universiteit Wageningen (diverse)
Ministerie van LNV, Haagse directies	Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer
Ministerie van LNV, regiodirecties	Vogelbescherming Nederland
Ministerie Verkeer en Waterstaat	Waddenvereniging
Mosselkantoor	Waterleidingbedrijf Noord-Holland PWN
NAJK, Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt	Wetterskip Fryslân
Natuurmonumenten	Zeeuwse Milieufederatie
Ned. Bond voor Garnalenkustvisserij	Zevibel

(2) contacten in de presentatie- en nazorgfase

De raad verzorgt in bijzondere gevallen eigen presentaties of andere bijeenkomsten rond of naar aanleiding van het uitbrengen van adviezen. Deze dienen er dan toe om het advies nadrukkelijker onder de aandacht te brengen bij de verantwoordelijke bestuurders of specifieke belangengroepen. Vaker echter levert de raad in dit stadium - desgevraagd en selectief - actieve bijdragen aan discussie-bijeenkomsten en symposia die door anderen worden georganiseerd. Ook worden op verzoek adviezen bij belangrijke groepen of organisaties gepresenteerd en toegelicht. De raad ziet dit als arbeidsintensieve maar nuttige vorm van het onder de aandacht brengen van zijn adviezen of als een follow-up daarvan. Daarnaast worden ook via - doorgaan gevraagde - artikelen in tijdschriften e.d. externe contacten onderhouden: minder direct maar met een grotere groep.

(3) contacten van meer algemene aard en belang

Externe contacten zijn niet alleen belangrijk voor de voorbereiding of presentatie en nazorg van specifieke adviezen. Ook voor de meer algemene voeding van de raad met betrekking tot de ontwikkelingen in en rondom het landelijk gebied én voor de positionering van de raad in het veld van actoren, wordt het onderhouden van - meer algemene - contacten van belang geacht. Die krijgen vorm door onder meer gesprekken met het secretariaat en/of een delegatie van de raad, door het bezoeken van organisaties en bijeenkomsten van diverse aard en door participatie in een beperkt aantal structurele overlegverbanden, m.n. rond de programmering en uitvoering van onderzoek, de uitwisseling en afstemming binnen sectoren en het vormgeven van vernieuwingen. Mede door deze contacten ontvangt de raad van zeer veel kanten actuele en meer algemene informatie. Ook buitenlandse contacten zijn in dat kader van belang (EC, EP, EEA, landbouwraden e.a.). Speciaal voor dat doel verschijnt van elk advies een verkorte Engelstalige versie.

(4) afstemming en samenwerking met andere adviescolleges, in binnen- en buitenland

Een specifieke categorie van externe contacten betreft die met de andere adviesraden, binnen en buiten Nederland. Binnen Nederland is het contact met de adviesraden voor VROM en V&W het belangrijkste en de voorzitters en secretarissen overleggen ca. vier maal per jaar over de afstemming en ontwikkelingen van gemeenschappelijk belang. Daarnaast is er op onderwerp-basis overleg met onder meer de Raad voor Cultuur, de SER en de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling. Voorts komen de voorzitters van alle strategische adviesraden één maal per jaar bij elkaar en ontmoeten de secretarissen elkaar sinds kort elk kwartaal. Binnen de lidstaten van de EU bestaat al enige jaren een uitwisselings- en samenwerkingsverband van adviesraden die zich bezighouden met natuur en milieu (de EEAC). De Raad voor het Landelijk Gebied participeert hierin sinds zijn oprichting, mede op basis van de deelname van één van zijn voorgangers - de Raad voor het Natuurbeheer - daaraan. De EEAC is een 'losse' samenwerking met een internationale website voor informatie-uitwisseling. Jaarlijks wordt een uitwisselingsbijeenkomst annex themabespreking georganiseerd, waaraan de RLG bijdragen levert in de vorm van voordrachten en/of het leiden van workshops. De raden zijn om beurten gastheer/organisator. De RLG was dat in 1997 samen met de VROMraad en de RMNO. Er zijn ook themagroepen en -bijeenkomsten. De RLG was vanaf 1999 trekker van een landbouw-werkgroep en organiseerde in dat kader ook een internationale werkconferentie in april 2000.

bijlage III-5: werkafspraken met LNV (per juli 1999)

1. de programmering

procedure: naar een meer gezamenlijke en strategische aanpak

LNV en de Raad zien, hoewel zij gescheiden verantwoordelijkheden dragen voor verschillende, opeenvolgende stappen in het programmeringsproces, een meerwaarde in een meer gezamenlijke, strategische aanpak. Deze aanpak kan worden gerealiseerd door - in aanvulling op de wettelijke verplichtingen en de huidige praktijk - de volgende initiatieven te nemen:

- LNV Bestuursraad voert intern een steviger regie waardoor strategische kwesties en de bekende prioriteiten van de bewindslieden directer kunnen worden ingebracht;
- LNV Bestuursraad overlegt daarna in een vroeg stadium met de Raad over de achtergronden van de mogelijke vragen en de aard van de te verwachten adviezen; ook worden de reacties en mogelijkheden bij de raad afgetast en eventuele aanvullingen, accenten of alternatieven besproken.

inhoud: de aard van de adviezen en adviesonderwerpen

LNV en de Raad vinden dat het bij de adviezen/adviesonderwerpen moet gaan om:

- grote strategische onderwerpen die voortvloeien uit de prioriteiten van de bewindslieden, d.w.z. voorzover dit geen kwesties zijn die onmiddellijke maatregelen vergen;
- strategische onderwerpen die uit een algemeen perspectief naar voren komen, vanuit het overzicht en de visie van de Bestuursraad en de Raad;
- vervolgvragen - mogelijk ook met een korter beloop en/of dichter bij het actuele beleid - naar aanleiding van eerdere en meer algemene advisering door de raad.

LNV en de Raad menen dat in de programmeringsfase moet worden geprobeerd om behalve het onderwerp, ook het dóel vast te stellen dat met een advies wordt beoogd, de rol die het zou moeten spelen. Verschillende doelen vragen immers een andere inhoud, vorm en toonzetting van het advies. Het kan concreet gaan om (combinaties van): een onderwerp (hoger) op de maatschappelijke agenda krijgen, een omslag in het denken over een onderwerp/afweging in gang zetten dan wel versnellen, een doorbraak (helpen) forceren, een direct inpasbare bijdrage aan de beleidsvorming te leveren.

omvang: het aantal adviezen per jaar:

LNV en de Raad vinden dat - op basis van de capaciteit bij de Raad maar ook vanwege de 'focus' en de beoogde doorwerking - qua omvang van het jaarlijkse werkprogramma moet worden ingezet op:

- ca. 3 grote strategische onderwerpen, afhankelijk van breedte en complexiteit. Brede onderwerpen kunnen eventueel worden uitgesplitst in enkele subthema's, mits de onderlinge samenhang duidelijk blijft en een maximum van totaal ca. 5 onderwerpen per jaar niet wordt overschreden. Per onderwerp zijn ook één of meer interimrapportages mogelijk;
- 2 tot maximaal 4 vervolgvragen, afhankelijk van de aard en de benodigde inspanning. Voor deze vragen kan - als ze niet vooraf bekend zijn - ruimte worden gereserveerd zoals dat thans in beginsel ook al het geval is voor ongevraagde advisering.

2. het voorbereiden en uitbrengen van de adviezen

in oriëntatiefase: naar betere afstemming

LNV en de Raad vinden dat in de aanloopfase - het uitwerken van de concrete adviesaanvraag door LNV en de opstelling van een startnotitie door de Raad - een betere afstemming kan leiden tot optimalisering van 'vraag en aanbod'. Dit kan worden gerealiseerd door - in aanvulling op de wettelijke verplichtingen en de huidige praktijk - de volgende initiatieven te nemen:

- de Raad voert als eerste stap in de oriëntatie gesprekken met vertegenwoordigers van LNV;
- LNV zorgt voor een tijdige adviesaanvraag en het aanwijzen van een contactpersoon per adviesonderwerp; ook los van de adviesvraag informeert deze de Raad over de vragen of problemen 'waar men mee zit'.

in uitwerkingsfase: naar een betere informatie-uitwisseling

LNV en de Raad vinden het van belang elkaar tijdens de voorbereiding van een advies op de hoogte houden: van ontwikkelingen met betrekking tot het onderwerp als zodanig én van de voortgang bij de adviesvoorbereiding. Dit kan worden gerealiseerd door - in aanvulling op de wettelijke verplichtingen en de huidige praktijk - de volgende initiatieven te nemen:

- de Raad voegt de contactpersoon van LNV als informant toe aan eventuele werkgroepen en gebruikt deze tevens voor het over en weer uitwisselen van stukken en overige informatie.

in conceptfase: voorbereiden van de 'landing' van het advies binnen LNV

LNV en de Raad menen dat een goede voorbereiding van de 'landing' van een advies (of interim advies) binnen het departement kan bijdragen aan een sneller en beter gebruik van dat advies. Deze voorbereiding kan en moet vooral in de conceptfase plaatsvinden, dat wil zeggen: als de denkbeelden van de Raad al wel in een bespreekbare vorm beschikbaar zijn, maar nog niet definitief zijn geformuleerd en uitgebracht. Dit kan vorm krijgen door:

- het voeren van een informatief en verkennend gesprek tussen de Raad (leden voorbereidende werkgroep) en de ambtelijke top LNV (leden bestuursraad en de contactpersoon), en wel over:
 - de inhoud van het advies én de achterliggende overwegingen daarbij;
 - de verwachtingen van de Raad en van LNV over resp. doorwerking en ontvangst van het advies;
 - de aansluiting van het advies op de behoeften van het departement (op korte en langere termijn);
 - de vorm en het tijdstip van uitbrengen van het advies.

in presentatie-fase: suggesties en verwachtingen m.b.t. doorwerking kenbaar maken

LNV en de Raad menen dat met het uitbrengen van een advies - naast de formele openbaarmaking - ook een zo duidelijk mogelijk signaal naar LNV zelf moet uitgaan aangaande het gebruik van het advies. Hiertoe kan het volgende initiatief worden genomen:

- de Raad maakt bij het uitbrengen van een advies ook zijn concrete suggesties en verwachtingen ten aanzien van het gebruik van het advies door LNV (evt. voor korte en langere termijn) kenbaar in de aanbiedingsbrief.

3. het omgaan met uitgebrachte adviezen

LNV en de Raad denken dat - op basis van de extra aandacht in alle eerdere stadia - het werk van de Raad na het uitbrengen beter kan worden 'verzilverd'. Enkele aanvullende initiatieven zijn nog mogelijk:

- LNV brengt de adviezen actiever in discussie, in- en extern;
- LNV kan rond onderdelen van het advies nadere vragen formuleren die in de vorm van een beraad dan wel via een vervolg-adviesaanvraag door de raad worden beantwoord.

4. afstemming en communicatie in het algemeen

LNV en de Raad achten ook meer in het algemeen afstemming en communicatie van belang. Naast het overleg met de bewindslieden en de contacten in het kader van de programmering, kan ook tussentijds contact op strategisch niveau zinvol zijn.

bijlage III-6: werkzaamheden en samenstelling van het secretariaat

Het secretariaat heeft een administratieve, maar daarnaast vooral ook een inhoudelijk ondersteunende en representatieve taak. Bij de instelling van de raad per 1-1-1997 is gekozen voor een opzet met 12 formatieplaatsen, waarvan 2,5 voor de administratie en 9,5 voor de overige taken. Daarmee zou de meest relevante deskundigheid aangaande het werkveld van de raad structureel 'in huis' kunnen zijn en er geen deskundigheid ingehuurd hoeven te worden. De inhoudelijke taken kunnen - zo wijst de praktijk uit - worden onderverdeeld in advieswerkzaamheden en algemene werkzaamheden. De lagere feitelijke bezetting (10,9) gaat ten koste van met de advieswerkzaamheden, daar de administratieve en de algemene werkzaamheden als vaste basis een min of meer vaste ruimte opeisen.

de advieswerkzaamheden

Het jaarlijkse pakket aan advieswerkzaamheden - zoals in juli 1999, mede op basis van de ervaringen gedurende de eerste jaren door de raad en de Bestuursraad van LNV gezamenlijk tot uitgangspunt gekozen - bestaat gemiddeld uit:

- Ca. 3 grote strategische onderwerpen, afhankelijk van breedte en complexiteit. Brede onderwerpen kunnen eventueel worden uitgesplitst in enkele subthema's, mits de onderlinge samenhang duidelijk blijft en een maximum van totaal ca. 5 onderwerpen per jaar niet wordt overschreden. Per onderwerp zijn ook één of meer interimrapportages mogelijk. Korte Engelse versie en presentatie/nazorg;
- 2 tot maximaal 4 specifieke of vervolgvragen, afhankelijk van de aard en de benodigde inspanning. Voor deze vragen wordt - als ze niet vooraf bekend zijn - ruimte gereserveerd zoals in beginsel ook het geval is voor ongevraagde advisering;
- 1 'eenheid' ongevraagd advies of verkenning, inclusief korte Engelse versie en presentatie/nazorg, dan wel een conferentie of symposium inclusief voorbereiding en verslag;
- Bijdragen - desgevraagd - aan samenwerkingsprojecten met andere adviesraden.

de noodzakelijke overige werkzaamheden

Om de advieswerkzaamheden te kunnen uitvoeren, aan de overige voorschriften van de Kaderwet te voldoen (programmering, verslaglegging, etc.) en het dagelijks functioneren van de raad mogelijk te maken, moet er ook een pakket van meer algemene werkzaamheden worden uitgevoerd. Daarbij gaat het om (1) algemene publicaties en werkzaamheden en (2) administratieve werkzaamheden. Deze kunnen als volgt worden beschreven:

ALGEMENE WERKZAAMHEDEN EN PUBLICATIES

- algemene publicaties c.a.
 - werkprogramma (opstellen concept + overleg, publicatie, overleg adviesvragen&bel.reacties)
 - jaarverslag en evaluatie (conform verplichtingen kaderwet);
- overige algemene werkzaamheden
 - afstemming programma en werkzaamheden met andere adviesraden en verwante organisaties
 - relatienetwerk & 'voeding' (breed en levend houden door div. overleg, bijwonen bijeenkomsten)
 - info/PR-voorziening (beperkt schriftelijk materiaal, website, telefoonservice)
 - algemene infovoorziening (adequaat informeren van raadsleden).

ADMINISTRATIEVE WERKZAAMHEDEN

- procesondersteuning:
 - drukwerk en verzending publicaties; nazending op verzoek
 - documentaire informatievoorziening incl. tijdschriften/abbonementen-administratie
 - overige ondersteuning (afspraken, vergaderstukken, etc.);
- algemene administratieve ondersteuning:
 - algemeen secretariaat (brieven, adresbestand, kopiëren, telefoon, afspraken etc.)
 - huishoudelijke zaken (inkoop, inrichting/voorzieningen, reparaties, gebouw)
 - financiën (financiële administratie en verantwoording)
 - post en archief (postverwerking, archivering en archiefbeheer)
 - automatisering (1^e lijns netwerkbeheer).

IN SCHEMA (op basis van formatie-inzet die feitelijk in periode 1997-2000 beschikbaar was):

advies werkzaamheden 6,0 fte adviezen volgens werkprogramma	alg werkh 2,5 fte alg public. (20%) werkprogramma	admin 2,4 fte procesond. (30%) drukwerk en verzending
<ul style="list-style-type: none"> ca. 3 grote strategische onderwerpen, afhankelijk van breedte en complexiteit. Brede onderwerpen kunnen eventueel worden uitgesplitst in enkele subthema's, mits de onderlinge samenhang duidelijk blijft en een maximum van totaal ca. 5 onderwerpen per jaar niet wordt overschreden. Per onderwerp zijn ook één of meer interimrapportages mogelijk. Ook: korte Engelse versie en presentatie/nazorg 2 tot maximaal 4 specifieke of vervolgvragen, afhankelijk van de aard en de benodigde inspanning; Voor deze vragen wordt - als ze niet vooraf bekend zijn - ruimte gereserveerd zoals in beginsel ook het geval is voor ongevraagde advisering; 	<p>concept, overleg LNV, publicatie, follow-up <u>jaarverslagen/evaluatie</u> verplichting Kaderwet</p>	<p>publicaties, nazending <u>docum. info-voorzien.</u> incl.tijdschr/abonn-adm. <u>Overige ondersteuning</u> afspr, verg.stukken,etc.</p>
<p>overige advieswerkzaamheden</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 'eenheid' ongevraagd advies of verkenning (inclusief korte Engelse versie en presentatie/nazorg) dan wel een conferentie of symposium inclusief voorbereiding en verslag; bijdragen aan samenwerkingsprojecten 	<p>alg. werkh. (80%) <u>afstemming</u> met andere raden en verwante organisaties <u>relatienetwerk&voeding</u> breed en levend houden relatienetwerk: divers overleg, bijwonen bijeenkomsten etc. (incl struct. en ad hoc uitwisseling op Europees niveau) <u>info/PR-voorziening</u> schriftelijk materiaal, website, telefoon <u>alg. info voorziening</u> adequate info leden</p>	<p>alg.adm.ond. (70%) <u>algemeen secretariaat</u>: brieven, adresbestand, kopiëren, telefoon, etc. <u>huishoudelijke zaken</u>: inkoop, inrichting/voorzieningen, gebouw <u>financiën</u>: financiële administratie en verantwoording <u>post en archief</u>: postverwerking, archivering en archiefbeheer <u>automatisering</u>: 1^e lijns netwerkbeheer</p>
<p>NOTA BENE: Verdeling beschikbare inzet bij adviesvoorbereiding: oriëntatiefase: 15% / uitwerkingsfase 30% / concept-fase 15% / afrondingsfase 20% / presentatie en nazorgfase 15%.</p>		

de bezetting van het secretariaat gedurende de periode 1997 - 2000

- **Drs. T. Klumpers**, algemeen secretaris van de raad en hoofd van het secretariaat
- **Mw. J.N. Dam**, documentatie en systeembeheer; coördinatie administratie (0,8)
- **Mw. J.P. de Jesus**, financiële en personele administratie; secretariaat algemeen
- **Mw. M. van Rhenen-Winkel**, post- en archiefzaken; secretariaat algemeen (0,6)
- **Mw. drs. E.A. Andersson**, adjunct-secretaris, met als eerste aandachtsgebied internationale ontwikkeling natuur, bos en landschap, ruimtelijke ordening en landgebruik;
- **Drs. W.H. Brandenburg**, adjunct-secretaris, met als eerste aandachtsgebied functieafstemming en integratie in het landelijk gebied, gebiedsgericht beleid, plattelandsvernieuwing;
- **Ing. A.K. Denneman**, adjunct-secretaris (0,8), met als eerste aandachtsgebied waterbeheer, inclusief internationale aspecten, in relatie tot de functies van het landelijk gebied;
- **Mw. drs. M. Kloosterman**, adjunct-secretaris (0,8), met als eerste aandachtsgebied ruimtelijke ordening, infrastructuur en de relatie stad-land;
- **Dr. B.H. van Leeuwen**, adjunct- en tevens plaatsvervangend secretaris, met als eerste aandachtsgebied natuur en de milieu-randvoorwaarden, trends en modellen, biologische aspecten visserij;
- **Drs. F.J. van der Valk (tot 15-2-2000)** en **ir. J. van Driel (vanaf 1-6-2000)** adjunct-secretaris, met als eerste aandachtsgebied (inter)nationale ontwikkeling landbouw, handel en visserij en de consequenties op nationaal niveau;
- **Ir. G.C. Weernekens**, adjunct-secretaris (0,8), met als eerste aandachtsgebied de ontwikkeling van de openluchtrecreatie en woon-werk-vrijtijds patronen;
- **Ing. C.H.R. Wichers**, adjunct-secretaris, met als eerste aandachtsgebied inrichting, beheer en gebruik van het landelijk gebied voor natuur, bos, landbouw en openluchtrecreatie.
- **VACATURE**, adjunct-secretaris, met als eerste aandachtsgebied landbouwsystemen, bedrijfsvoering, technologische ontwikkeling;

bijlage III-7: overzicht uitgebrachte adviezen én ontvangen beleidsreacties

TITEL/DATUM ADVIES	GLOBALE INHOUD	BELEIDSREACTIE
Tien voor de toekomst , advies tbv de beleidsagenda voor het landelijk gebied in de 21 ^e eeuw. (25-8-1997)	De raad geeft 10 'agendapunten' voor het beleid voor de 21 ^e eeuw, w.o. functieverbreiding van het landelijk gebied, meersporenontwikkeling landbouw, aflossen milieuhypotheek, verbinding internationale met regionale oriëntatie en ruimte voor ontwikkeling 'van binnenuit'.	(19-3-1998) De minister ziet in de agenda aanleiding voor fundamentele discussie, verbindt advies stad-land daaraan, vertaalt dit in de belangrijkste beleidsdilemmas en kondigt uitwerkingen aan.
Stad en land in groen verband , advies over de ordening van stad en land. (25-8-1997)	De raad pleit voor sturende rol van kwaliteit van het landelijk gebied bij planning en realisatie verstedelijking. Als ruimtelijk concept adviseert hij 'stedenland-plus'. Daarbij pleit hij o.m. voor bijstelling financieringssysteem gemeenten, om bv ook zorg voor natuur en openheid te 'belonen'	(19-3-1998) De minister wacht met definitief oordeel maar vraagt zich af of de 'plus' op lange termijn voldoende ruimte biedt; de aanbeveling mbt gemeentefonds is bij BiZa ingebracht.
Nieuw land ontwikkelen: zinnig of onbezonnen? , advies over de zinnigheid van nieuw land-oplossingen voor mainports, woning- bouw, landbouw, natuur of recreatie (23-10-1997)	De raad noemt nieuw land de 'laatste optie' en pleit voor bredere en zorgvuldiger beoordeling overige opties. Hij meent dat daar nog niet-onderzochte mogelijkheden zijn en ontraadt een 'vlucht naar voren' (in zee/water). Meer algemeen bepleit hij koppeling investeringen in economische structuur en leefomgeving.	(16-7-1998) De regering onderschrijft de bepleite breedte en zorgvuldigheid van de afwegingen, maar wijst de 'geen spijt'-benadering/tijdpad af. Investeringskoppeling economie/leefomgeving wordt overgenomen.
Leven en laten leven , advies over kustvisserij en natuur in kustgebieden. (27-3-1998)	De raad stelt dat natuur, natuurlijke fluctuaties en maatschappelijke opvattingen bepalend zijn voor kustvisserij. Daarom terughoudendheid mbt nieuwe visserijvormen. Hij adviseert aanscherping voorwaarden voor kokkelvisserij gedurende voortzetting evaluatieonderzoek tot 2003, en 'beëindiging tenzij' na afloop.	(15-7-1998) De minister deelt uitgangspunten raad, incl. terughoudendheid mbt nieuwe visserijvormen. Risico's kokkelvisserij in onderzoeksperiode acht hij ondervangen. Hij besluit in 2003 wel over inpasbaarheid kokkelvisserij, maar met iets ruimer criterium.
Grote projecten: als het moet, dan ook goed , advies over grootschalige ingrepen en de kwaliteit van het landelijk gebied. (24-4-1998)	De raad dat 'goed' in dit verband wil zeggen (a) vanaf begin aandacht en geld voor kwaliteit en inpassing reserveren en (b) regie op het juiste bestuursniveau laten plaatsvinden: het projectbesluit en de budgetbepaling bij het rijk, de uitvoering en inpassing bij de provincie(s). De raad stelt een geïntegreerde kwaliteits-systeematiek voor (ook ten behoeve van de bepaling van het inpassingsbudget) alsmede een gebiedsbenadering bij de inpassing.	(30-3-1999) De minister stelt dat het advies een rol heeft gespeeld bij de kabinetsformatie en het IBO infrastructuur. Hij onderschrijft dat projecten niet (meer) geïsoleerd behandeld mogen worden en dat in de 'ontwerpopgave' die daaruit volgt tegelijk de verbetermogelijkheden van een gebied benut moeten worden. De gevraagde aandacht voor besluitvorming wordt onderschreven. Een waardekaart acht hij niet opportuun, wel de inzet van het LI-instrument.
Van waarden, opportunisme en vergetelheid , advies over het bestuur van het landelijk gebied. (28-5-1998)	De raad pleit - nu het oude agrarische Leitbild niet meer voldoet - voor een nieuwe verbindende visie op het landelijk gebied en een duidelijke stellingname: voor mobiliseren/motiveren van lokale krachten, en voor continuïteit en consistentie in de bestuurlijke aandacht, ook met het oog op de toekomst.	(30-3-1999) De minister geeft aan dat het advies een rol speelde bij de opstelling van het regeerakkoord alsook de LNV-beleidsagenda 'Kracht en Kwaliteit', met name het pleidooi voor de betrouwbaarheid en de coördinatie van de overheid.
Overvloed en schaarste: water als geld , advies over de gevolgen van klimaatverandering, zeespiegel-	De raad bepleit het serieus nemen van klimaatverandering en zeespiegelstijging en het nu al inspelen op verwachte veranderingen in de watersituatie: overlast winter/voorjaar, tekorten zomer, peil- en kwaliteitsproblemen en effecten	(20-4-1999) De minister neemt de analyse en probleemstelling over. Die punten én de voorgestelde oplossingsrichting hebben doorgewerkt bij de

gelijzing en bodemdaling. (24-6-1998)	op landbouw en natuur. De raad bepleit actief ingrijpen als de verwachte ontwikkeling voldoende zeker is en tegelijk bestaande probleemsituaties worden opgelost (rivierbeheer, verdroging); in overige gevallen alle opties open te houden voor later ingrijpen.	aanvullingsnota bij het NW4 en in de opdrachtformulering van de Commissie 'Waterbeheer in de 21 ^e eeuw. Ook speelde het gedachtegoed een rol bij de 5 ^e Nota en diverse LNVstukken. Concreet worden voorts de beide beleidssporen, de bestuurlijke aspecten, de prioriteiten voor het LNVbeleid onderschreven en wordt het onderzoeksprogramma in de aanbevolen richting gevoed.
Vaste waarden, nieuwe opties , advies over natuur, recreatie en de publieke zaak. (14-9-1998)	De raad pleit tegen private financiering en de-collectivisering als doel op zich. De aard van natuur en recreatie en hun betekenis voor de samenleving - de vaste waarden - vergen een structurele overheidszorg. Het waardebesef in de samenleving en modernisering van de rolverdeling vergen aandacht, evenals het instrumentarium(> voorstellen). Burgers en bedrijven wél aanspreken op gedrag en op extra middelen voor nieuwe wensen: de nieuwe opties	(11-5-2000) De Staatssecretaris heeft gereageerd op dit advies middels een gecombineerde reactie op 5 adviezen. De specifieke reactie op dit advies is daarin niet duidelijk herkenbaar
Zorg en vertrouwen , de basis voor voedselproductie in de 21 ^e eeuw. (13-10-1998)	De raad bepleit de consument centraal te stellen: zijn vertrouwen in het voedsel en de productiewijze (de zórg) wordt bepalend voor de ontwikkeling. Vertrouwen vergt maatschappijgerichtheid van de productie en normen, controle en controleerbaarheid. Daar zijn maatregelen voor nodig én mogelijk. De raad geeft die aan w.o.: instellen en garanderen van kwaliteitsstandaarden, voorwaarden bij liberalisering, gericht ruimtelijk beleid en voorlichting.	(11-5-2000) De Staatssecretaris heeft gereageerd op dit advies middels een gecombineerde reactie op 5 adviezen. Zij neemt de analyse over dat zorg en vertrouwen aan de basis zullen staan van de voedselproductie en dat dat consequenties heeft voor productiewijzen en kwaliteitszorg. De suggesties aangaande kwaliteitsstandaarden wordt gedeeltelijk overgenomen.
Het toekomstperspectief voor LNV , advies n.a.v. de beleidsagenda. (ongevraagd advies) (12-11-1998)	De raad constateert dat het voortbestaan van LNV omstreden is maar een 'vernieuwd LNV' perspectief heeft. Dat moet zich richten op wat maatschappelijk relevant is en blijvende bestuurlijke zorg vergt: (1) landbouw met een nieuwe grondgebondenheid, licence to produce (2) natuur, geïntegreerd en uitgebouwd tot natuur'plus'; (3) leefbaarheid, uitgebouwd tot nieuwe en geaccepteerde kerntaak, de schakel tussen nationaal en regionaal niveau.	<i>Na een bespreking met de bewindslieden van LNV is overeengekomen dat geen separate beleidsreactie wordt opgesteld. Bij verzending van de 'beleidsagenda' naar de Tweede Kamer, wordt het advies meegezonden. De beleidsreactie op het advies is dan de verwerking in de beleidsagenda.</i>
Natuurbeleid dat verder gaat.. , advies over de voortgang en vernieuwing van het natuurbeleid. (23-11-1998)	De raad bepleit voortzetting bestaande beleid en ambities maar tévens een verbreding naar beleving en gebruik. Hij pleit voor flexibiliteit van doelen op lokaal niveau om de lokale betrokkenheid en de realisering van het natuurbeleid te verbeteren. De raad geeft daar concrete aanzetten voor, in de vorm van: criteria voor beleving/gebruik, uitruilbaarheid van doelen, lokaal fonds voor betrokkenheid e.a.	(21-4-1999) De staatssecretaris onderschrijft de noodzaak van verbreding en zal aanzetten daartoe uitbreiden, Ook de uitgangspunten mbt het omgaan met spanning tussen: lange-korte termijn, nationale-lokale wensen, continuïteit-ontwikkeling worden onderschreven evenals de bestuurlijke integratie van deelterreinen en flexibiliteit in de uitvoering. Bij de totstandkoming NBL21 zullen ze een rol spelen.
Made in Holland , advies over landelijke gebieden, verscheidenheid en identiteit.	De raad pleit voor een omslag in denken en doen. Verscheidenheid en identiteit kunnen niet langer het resultaat zijn van handelen (t.b.v. andere, bijv. economische doelen) maar vergen	(11-5-2000) De Staatssecretaris heeft gereageerd op dit advies middels een gecombineerde reactie op 5 adviezen. De

(maart 1999)	bewuste keuzen. Om keuzen te kunnen maken is reflectie en gevoeligheid nodig voor verschillen in cultuurhistorie, ecologie en gebruik van gebieden. Gekozen moet worden tussen verschillende strategieën: 1) behoud los van ontwikkeling, 2) behoud in ontwikkeling en 3) geen behoud, alleen ontwikkeling. Een belangrijk hulpmiddel bij de afweging is een wetenschappelijke kaart, een inventarisatie van de herkenbare regionale verscheidenheid.	Staatssecretaris vindt het advies van grote waarde voor de uitvoering en vernieuwing van beleid. Zij wijst onder meer op de doorwerking in de nota Belvédère waarin behoud en versterking van cultuurhistorische waarden interdepartementaal is uitgewerkt.
Voor een open toekomst , advies over het integraal ontwikkelingsperspectief voor het IJsselmeergebied. (27-5-1999)	De raad analyseert de trends en ontwikkelingen en bepleit de opstelling van een integraal en toekomstgericht ontwikkelingsperspectief. Hij benoemt de vijf essentiële waarden van het gebied en formuleert op die basis een ontwikkelingsperspectief. Vervolgens worden aanbevelingen in het kader van dit ontwikkelingsperspectief geformuleerd, ook voor de benodigde bestuurlijke samenwerking.	(12-10-1999) De staatssecretarissen van LNV en V&W schrijven, mede namens de ministers van VROM en EZ, dat zij de analyse onderschrijven en de essentiële waarden overnemen als basis voor de ontwikkeling. Zij staan positief t.o de meeste aanbevelingen, maar dat zij rond de waterhuishouding eerst meer onderzoek noodzakelijk achten.
Geleid door kwaliteit , interim advies over het landelijk gebied en de 5 ^e Nota Ruimtelijke Ordening; interim advies voor 'beleid en ruimte'. (12-5-1999)	De raad pleit voor verbreding en integratie van het perspectief op het landelijk gebied tot collectieve, sociaal-culturele en economische waarden. Daarbij wordt een geleidelijke overgang bepleit van blauwdruk- naar een ontwikkelingsplanologie, waarbij een lokale geïntegreerde kwaliteitsbenadering een belangrijke rol zou kunnen en moeten spelen. Voorts worden nog concrete reacties gegeven op de voorstellen in de Startnota voor de 5 ^e Nota: 'de ruimte van Nederland'.	(5-2-2000) mondelinge reactie van de ministers van LNV en VROM in besloten overleg 5 ^e Nota. Een nadere schriftelijke reactie werd bij die gelegenheid toegezegd.
LNV tussen Europa en de regio , interim adviezen. (18-6-1999 en 15-9-1999)	In deze interim adviezen gaat de raad - op verzoek van de minister - alvast in op onder meer de algemene context voor het (eind)advies, de implementatie van Agenda 2000, de opzet van Rurale Ontwikkelingsplannen, regionalisering en experimenten.	(2-9-1999) mondelinge reactie van minister LNV. Over hele linie positief; ook aanleiding voor het formuleren van aanvullende vragen voor het eindadvies.
Grondbeleid voor groene functies , advies over een gericht grondbeleid voor de realisering van ruimte voor groene functies. (7-12-1999)	De raad constateert dat de ontwikkelingen op de grondmarkt een ernstig knelpunt dreigen te worden voor de realisatie van de beleidsdoelen voor landbouw, natuur en andere groene functies in het landelijk gebied. Op grond van een analyse van de achterliggende oorzaken en verwachte ontwikkelingen bij ongewijzigd beleid, bepleit de raad een alerter en gericht grondbeleid voor de groene functies. Als aanzet hiervoor schetst de raad ruim 40 opties voor aanpassing van het beleid of gerichtere inzet van instrumentarium. Essentieel voor het realiseren van de gestelde beleidsdoelen zijn in ieder geval een consequenter bestuur, een alerter ruimtelijk beleid en een adequatere financiering van door de overheid gewenste ruimtelijke ingrepen zoals de EHS. Onderverdeeld in zes mogelijke strategieën doet de raad hiervoor concrete aanbevelingen.	Reactie nog niet ontvangen. Wel schreef de minister op 10-4-2000 dat het advies t.z.t. gebruikt zal worden bij de standpuntbepaling t.z.t. ten aanzien van het IBO Grondbeleid, en dat hij na afronding daarvan een beleidsreactie stuurt. De staatssecretaris reageerde op 11-5-2000 op het advies middels een gecombineerde reactie op 5 adviezen. De specifieke reactie op de inhoud van het advies is - zo dat al de bedoeling was - daarin niet duidelijk herkenbaar.
Het Stimuleringskader na 2000 , (brief-)advies over de voortzetting van het Stimuleringskader. (17-3-2000)	De raad meent dat het Stimuleringskader - mits er voldoende financiën voor beschikbaar zijn - een nuttig beleidsinstrument kan zijn, zij het dat er dan wel enige aanpassingen moeten worden doorgevoerd. De raad geeft concrete	(9-3-2000) Aan de hand van een informeel concept geeft de minister als zijn voorlopige reactie dat de voorgestelde uitbreidingen (verspreiding, interdepartementale

	suggesties over onder meer: de criteria voor de investeringsregeling en de mogelijkheid die te differentiëren naar verschillende subsidiepercentages, een interdepartementale verbreding van de regeling, het toevoegen van een verspreidingsregeling en het verbeteren van de samenhang en uitvoeringssystematiek van het totaal van regelingen.	aanpak) worden onderschreven, evenals de aanpassing van de uitvoeringssystematiek. Hij zet vraagtekens bij de criteria tav innovatie en de Europese context.
Het landelijk gebied in 2010, een verkenning; interim advies voor 'beleid en ruimte', (27-3-2000)	Verkend wordt - per sector - wat de mogelijkheden en vooral ook de ónmogelijkheden zijn voor de ontwikkeling tot 2010. Gewezen wordt op het belang om sectorale ontwikkelingen in het landelijk gebied in samenhang te bezien, omdat de functies er onlosmakelijk aan elkaar en aan het totaal verbonden zijn	reactie nog niet ontvangen
LNV tussen Europa en de regio, de nieuwe opgaven. (29-3-2000)	De raad pleit onder meer voor een betere vertaling van Nederlandse en regionale belangen en waarden naar Europees toe én voor een betere doorvertaling en implementatie van Europees beleid in Nederland. Daarvoor is een actievere opstelling nodig in de richting van de EU - ook voor bijvoorbeeld geïntegreerd plattelandsbeleid - en moet ruimte aan de regio (landsdelen) worden gegeven. De bestuurlijk-juridische basis voor de uitvoering moet verbeterd worden.	reactie nog niet ontvangen